UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Barbora Hrabčíková

ZOBCOVÁ FLÉTNA JAKO MOTIVACE K POSILOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ U DĚTÍ S PORUCHOU AUTISTICKÉHO SPEKTRA

Olomouc 2021

Vedoucí práce: Mgr. Zdeňka Polínková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

Souhlasím, aby tato práce byla uložena na Univerzitě Palackého v Olomouci v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Olomouci dne 1. 12. 2020 ……..

podpis

Poděkování

Mé poděkování patří všem, díky kterým mohla tato práce vzniknout. Ráda bych zde speciálně poděkovala Mgr. Zdeňce Polínkové za její odborné vedení mé práce, a také za její ochotu a trpělivost. Dále také děkuji Mgr. Martinu Polínkovi, Ph.D., za odborné rady, které mi v průběhu tvorby mé práce poskytnul. V neposlední řadě děkuji organizaci Za sklem o. s., že mi umožnila realizovat mé výzkumné šetření, také dětem s PAS, které se výzkumu účastnili a také jejich rodičům, bez jejichž souhlasu by nebylo možno výzkum realizovat.

Obsah

ÚVOD 1
1. TEORETICKÁ ČÁST 2
1.1. Charakteristika poruch autistického spektra 2
1.1.1. Charakteristika poruch autistického spektra z hlediska medicíny 2
1.1.2. Charakteristika poruch autistického spektra z hlediska funkčnosti 4
1.2. Triáda problémových oblastí 6
1.2.1. Sociální interakce, sociální chování 6
1.2.2. Způsoby chování, zájmy a aktivity 7
1.2.3. Komunikace 7
1.3. Motivace 11
1.3.1. Rozdělení motivace 11
1.3.2. Motivace u dětí s PAS 12
1.4. Hudba jako lék 14
1.5. Zobcová flétna 17
1.5.1. Alternativní techniky 18
2. PRAKTICKÁ ČÁST 21
2.1. Cíl výzkumného šetření 21
2.2. Výzkumné otázky 21
2.3. Motivace k výzkumu 21
2.4. Metodika výzkumu 22
2.4.1. Kvantitativní přístup 22
2.4.2. Metody výběru výzkumného vzorku 22
2.4.3. Metoda příležitostného výběru výzkumného souboru 22
2.4.4. Záměrný účelový výběr přes instituce 23
2.4.5. Metody získávání dat 23
2.4.6. Pozorování 23
2.4.7. Reduktivní deskripce 23
2.4.8. Metoda zpracování dat 24
2.4.9. Metody analýzy dat 24
2.4.10. Metoda kontrastů a srovnávání 24
2.4.11. Metoda frekvenčně- sekvenční analýzy 25
2.5. Realizace výzkumu 26
2.5.1. Průběh výzkumu 26
2.5.2. Účastnící setkání 27

2.5.3. Osnova setkání 27
2.5.4. Vyčleněné kategorie 28
2.6. Výsledky šetření 29
2.6.1. Chlapec s poruchou autistického spektra 29
2.6.2. Chlapec s poruchou autistického spektra 32
2.6.3. Chlapec s kombinovaným postižením 35
2.6.4. Chlapec s poruchou autistického spektra - těžká symptomatika 38
2.6.5. Chlapec s poruchou autistického spektra 41
2.6.6. Chlapec s poruchou autistického spektra 44
2.6.7. Chlapec s poruchou autistického spektra 47
2.6.8. Chlapec s poruchou autistického spektra 50
2.6.9. Chlapec s poruchou autistického spektra-lehká symptomatika 53
2.6.10. Chlapec s poruchou autistického spektra-lehká symptomatika 56
2.7. Hodnocení výzkumu - diskuze 59
Závěr 65
Seznam bibliografických citací 66
Webové zdroje 69
Anotace 74

ÚVOD

Téma mé bakalářské práce Zobcová flétna jako motivace k posilování sociálních dovedností u děti s poruchou autistického spektra, bylo vybráno především proto, protože se o zobcovou flétnu dlouhodobě zajímám a nyní tento obor i studuji na konzervatoři. Zajímá mě její širší využití pro muzikoterapeutické účely, a to především u dětí s poruchou autistického spektra.

Cílem této práce bude zjistit jaké druhy zvuků, jakým způsobem ovlivňují různé sociální oblasti u dětí s PAS. Jestli děti s PAS budou navazovat oční kontakt, nebo zda si budou chtít sami vyzkoušet hru na nástroj.

Práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části bych chtěla přiblížit a specifikovat jednotlivé poruchy autistického spektra, zaměřit se na jednotlivé oblasti tzv. „autistické triády“, dále také na to, jak vypadá motivace u dětí s PAS a v neposlední řadě si přiblížíme zobcovou flétnu a její specifika.

V praktické části bych chtěla uvést popis a realizaci samotného šetření. Uvedu základní údaje výzkumného šetření a přiblížím, jaké jsem používala výzkumné metody ve svém výzkumu. Ve svém šetření bych chtěla využít metodu kvantitativního šetření. Tedy bych se chtěla zabývat zkoumáním předem stanovených výzkumných otázek a zkoumat účinky zobcové flétny na jednotlivé sociální oblasti u děti s poruchou autistického spektra.

Práce by mohla být přínosná, jak už odborníkům, kteří se zabývají poruchami autistického spektra a pracují s takovými lidmi, nebo učitelům na ZUŠ, kteří žáky s PAS vyučují, nebo také v oblasti muzikoterapie, kdy by se zobcová flétna mohla zařadit do běžné muzikoterapeutické praxe.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. Charakteristika poruch autistického spektra

Poruchy autistického spektra se řadí mezi neurovývojová onemocnění, jsou trvalé a patří k těm nejtěžším poruchám dětského mentálního vývoje. V současnosti je autismus prezentován řadou autorů v podobě různých definic a vymezení.

Thorová (in Bazalová, 2011, s. 32) definuje autismus, jako nejednotnou poruchu. *V klasifikaci Světové zdravotnické organizace patří mezi pervazivní vývojové poruchy. Terminologicky ji lze vystihnout buď jako porucha autistického spektra, nebo autismus.“*

Podle Bazalové (2011) je nejpoužívanějším termínem autismus, který je výstižný a jednoduchý, avšak v roce 1979 autorky Lorna Wing a Judith Gould poprvé použily termín poruchy autistického spektra, zkráceně PAS, které označuje celé kontinuum autistických poruch. Thorová (in Bazalová, 2011) zahrnuje i Aspergerův syndrom, který se liší mírou inteligence od poruch ostatních.

Peeterx (1998, s. 11-12) tvrdí, že slovní spojení pervazivní porucha vystihuje podstatu poruchy mnohem více než pojem autismus. Pokud postižení mají problémy v oblasti sociálního porozumění, komunikace i imaginace a navíc těžkosti s chápáním toho, co slyší a vidí, pak označení autismus, což může znamenat „obrácený k sobě“ není výstižné. Problémy těchto lidí jsou mnohem širší, než jenom sociální uzavřenost. *„Vývoj jedince probíhá odlišným způsobem od jedince zdravého. Porucha zasahuje všechny složky osobnosti jedince. Pervazivní znamená všepronikající, vývoj dítěte je postižen do hloubky v mnoha ohledech.“ (Peeterx 1998)*

1.1.1. Charakteristika poruch autistického spektra z hlediska medicíny

Dětský autismus

Hrdlička a Komárek (2014) udávají, že dětský autismus je nejlépe popsanou poruchou autistického spektra a vlastně celkově tvoří jejich základ, hlavně z pohledu historického. Tuto poruchu popsal L. Kanner v roce 1943 jako infantilní autismus (časný dětský autismus), epidemiologickou studii provedl V. Lotter v roce 1966.

Dle MKN-10 (2006) jde o *„pervazivní vývojovou poruchu která je definována přítomností abnormálního nebo porušeného vývoje manifestujícího se před věkem tří let*“, a charakteristickým typem abnormální funkce všech oblastí tzv. „triády“. Dalšími názvy

pro toto postižení jsou: autistická porucha, infantilní autismus, infantilní psychóza a Kannerův syndrom.

Atypický autismus

Dle MKN- 10 (2006): *„Atypický autismus je typ pervazivní vývojové porucha, která se odlišuje od dětského autismu bud' věkem nástupu, nebo tím že nesplňuje všechny tři skupiny požadavků pro diagnostická kritéria. Tato podpoložka by měla být použita tam, kde je abnormální a porušený vývoj až po třetím roku věku a kde není dostatečně průkazná abnormalita v jedné nebo ve dvou ze tří oblastí psychopatologie požadované pro diagnózu autismu (porucha reciproční sociální interakce, porucha komunikace a opakující se omezené stereotypní chování) i přes přítomnost charakteristických abnormalit v jiných oblastech. Atypický autismus vzniká často u výrazně retardovaných jedinců a jedinců s těžkou vývojovou receptivní poruchou řeči.“*

Rettův syndrom

Dle MKN-10 se jedná o syndrom, který se projevoval pouze u dívek s obvyklým nástupem ve věku 7-24 měsíců.

„Po období časného vývoje probíhajícího normálně, se objevuje částečná nebo pozvolná ztráta řeči a porucha obratnosti při chůzi a užívání rukou, současně se zástavou růstu hlavy. Ztráta účelných pohybů rukou, stereotypní kroutivé pohyby rukou a spontánní hyperventilace jsou charakteristické. Je zastaven vývoj hraní a vývoj sociální, ale sociální zájmy mají tendenci se udržovat. Ataxie trupu a apraxie se začíná vyvíjet od čtyř let. Vždy je výsledkem těžká mentální retardace.“ (MKN- 10, 2006)

Jiná dezintegrační porucha v dětství

Dle Hrdličky a Komárka (2014, in Bazalová 2011) byl tento syndrom popsán v roce 1908 vídeňským pedagogem Teodorem Hellerem. První dva roky života je u dětí vývoj zcela normální. Avšak kolem třetího nebo čtvrtého roku (možný nástup poruchy až do desátého roku života) dojde k postupnému nebo náhlému regresu nabytých dovedností v oblastích exceptivního nebo expresivního jazyka, sociálních a motorických dovedností, hry a také ztráta kontroly nad mikcí a defekací. Objevuje se také typická „triáda“ poruch. Příznakem choroby je také těžká mentální retardace, po regresu může dojít ke zlepšení, ale nikdy není dosaženo již původního stavu.

Thorová (2006) udává, že ve velké míře se u této choroby vyskytuje epilepsie a agresivita u dětí je větší než u dětského autismu.

Hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby

Dle MKN-10 je porucha špatně definovatelná s nejistou nozologickou validitou. Jde o děti s těžkou mentální retardací (IQ pod 34), které jsou hyperaktivní a trpí poruchami pozornosti a stereotypním chováním. Po stimulacích se nezlepšují (na rozdíl od dětí s normální inteligencí) a může docházet k těžkým úzkostným a depresivním stavům k tzv. dysforii (která je často doprovázena psychomotorickou retardací) někdy se normální hyperaktivita promění v pubertě v hypoaktivitu. Toto postižení je často spojeno s řadou vývojových opoždění. Do jaké míry jsou tyto typy příznaků způsobeny organickou chorobou mozku nebo nízkým IQ, není známo.

Aspergerův syndrom

Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, dle mezinárodní klasifikace nemocí definuje na svém webu Aspergerův syndrom jako poruchu nejisté nozologické validity, která se vyznačuje stejnými příznaky jako je narušení sociální interakce, která připomíná autismus, současně s opakujícími se stereotypními aktivitami, avšak vývoj řeči zde není opožděn. Tyto vady často přetrvávají, až do dospělého věku.

Jiné pervazivní vývojové poruchy, pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná

Thorová (2006 in Bazalová 2011, s. 82) udává, že diagnostická kritéria pro tuto kategorii nejsou přesně určena. Do této kategorie můžou spadat děti, které mají výrazně narušenou představivost, ale také sníženou kvalitu komunikace a sociální interakce, avšak ne natolik, aby mohla být stanovena diagnóza autismus.

Mezinárodní klasifikace nemocí MKN-10 (2006) uvádí, že tato diagnóza by se měla používat pro poruchy na které se hodí všeobecný popis pro pervazivní vývojové poruchy u nichž nemáme dostatek vhodných informací. (in Bazalová, 2011, s. 82)

1.1.2. Charakteristika poruch autistického spektra z hlediska funkčnosti

Funkčností zde myslíme fungování daného jedince ve společnosti. Osoby se stejnou nemocí mohou vykazovat jiný stupeň funkční schopnosti. Jedná o rozdělení Mezinárodní klasifikace funkčních schopností (MKF), která doplňuje Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN) a pomáhá více specifikovat postižení. V naší zemi vymezujeme tři typy autismu

dle funkčnosti, vysoce funkční, středně funkční a nízko funkční autismus. (Bazalová, 2011, s. 82)

Klasifikace dle Thorové (2006):

Nízko funkční autismus

Lidé s touto úrovní funkčnosti jsou velmi uzavření a mají malou schopnost navazovat sociální kontakt. Pokud se u nich vyvine řeč, objevuje se v podobě echolálie (chorobné opakování slyšeného, tzv. „papouškování“). Jsou pro ně typické stereotypní činnosti, časté je sebepoškozování nebo agrese. U většiny lidí s nízko funkčním autismem spadají celkové schopnosti do pásma těžké mentální retardace.

Středně funkční autismus

Pro lidi se středně funkčním autismem je typická snížená schopnost navazovat sociální vztahy. V sociální komunikaci chybí spontánnost, jsou často pasivní. Mluví částečně funkčně, v řeči se objevují zvláštnosti (záměna zájmen, slovní salát, echolálie, neologismy). V chování můžeme pozorovat pohybové stereotypy. Celkové schopnosti spadají na úroveň lehké až středně těžké mentální retardace.

Vysoce funkční autismus

Základní sociální a komunikační funkce mají lidé s vysoce funkčním autismem zachovány, avšak s velkými potížemi chápou sociální normu, proto se mohou jevit jako výstřední a neslušní. Řečové schopnosti jsou obvykle dobře vyvinuty, ale komunikují bez ohledu na komunikačního partnera. Často ulpívají na oblíbených tématech, jež se odvíjí od jejich encyklopedických zájmů. Týmové spolupráce nejsou schopni. Rozumové schopnosti se pohybují v hraničním pásmu či v pásmu normy, nebo jsou až nadprůměrné.

1.2. Triáda problémových oblastí

Pro všechny poruchy autistického spektra jsou společné tři oblasti postižení tzv. „triáda“, mezi než patří Sociální interakce a sociální chování, komunikace a způsoby chování, zájmy a aktivity.

1.2.1. Sociální interakce, sociální chování

Thorová (2016) tvrdí, že sociální chování můžeme u dětí pozorovat už od prvních týdnů i dnů života. Sociální úsměv, sociální broukání a oční kontakt se s každým měsícem vývoje upevňují. Sociální chování se stává stále diferencovanějším.

Dle Čadilové a Žampachové (2013, s. 12-13) první sociální vlivy na dítě zprostředkovává rodina (matka, otec, sourozenci). Sociální chování je hlavně ovlivněno temperamentem dítěte a sociokulturním prostředím, ve kterém dítě vyrůstá. Již od raného věku je zájem o sociální kontakt u dětí s PAS omezenější než u intaktních dětí. Obtíže v sociální oblasti mají i díky tomu, že je zde výrazně narušena schopnost přiměřeně užívat neverbální chování v různých sociálních situacích (postoj, mimika, gesta) a také mají neschopnost navazovat vztahy s vrstevníky. Dítě se často omezuje jen na naučené a opakované činnosti. Nesdílí vůbec radost ze společenské činnosti, chybí jim sdílená pozornost. Mají nedostatečnou schopnost emocionální empatie, což může zapříčinit neochotu účastnit se jednoduchých sociálních her, když člověk s PAS chce trávit více času radši sám, a nebo je zde jiný extrém kdy je člověk s PAS přehnaně sociálně aktivní a druzí můžou být využíváni jen jako pomocníci nebo tzv. „mechanické pomůcky“. Takové chování může vést u lidí s PAS až k vyřazení z běžného sociálního života. U dětí s PAS je tedy důležité, zda se jedná o jedince aktivní, či pasivní v sociálním kontaktu. (Čadilová, Žampachová, 2013)

Jelínková (2001) popisuje, že většina dětí s PAS nemá vrozenou schopnost navazovat vztah ke svým rodičům ani ke komukoliv jinému. Mnoho specialistů považuje tuto poruchu za nejzávažnější. Tato neschopnost navázat hlubší vztah s jiným člověkem může vést k postrádání prožitku svého vlastního významu pro druhého člověka, chybí jim informace, které jsou nezbytné pro rozvoj vztahu k sobě samému.

Jelínková (2000) tvrdí, že lidé s PAS jsou schopni si osvojit neměnné vzory chování, ale je důležité je učit nejen to, jak se chovat, ale proč se tak chovat.

1.2.2. Způsoby chování, zájmy a aktivity

Děti se při zájmových činnostech učí nejen novým věcem, poznatkům či dovednostem, ale zároveň mají možnost potkávat své vrstevníky. Učí se komunikovat, spolupracovat, učí se vzájemné toleranci, vytváří si zde vztahy, nachází nové kamarády se společnými zájmy. Dle Krause (1999s. 77) Zájmové činnosti dětí jsou většinou rozmanité vyznačují se vysokou mírou představivosti a fantazie.

Pro děti s poruchou PAS jsou typické nedostatky v oblasti představivosti, které se projeví především v upřednostňování aktivit a činností, které jsou typické pro nižší vývojový věk. Časté je výrazné zaujetí pro jednu nebo více činností, která je abnormální buď svojí intenzitou, nebo předmětem zájmu (např. meteorologie, statistika, astrologie, jízdní řády). Činnosti mají většinou ulpívavý charakter na specifických rituálech a rutině. Často je to nepřiměřeně dlouho trvající zaujetí částmi předmětů. Velmi mnoho dětí s PAS má problém se zvládáním změn, mladší děti mohou zažívat i panické reakce na drobné změny, jako je např. změna trasy, změna zasedacího pořádku, změny v uspořádání nábytku v místnosti apod. Takové chování je způsobeno nižší adaptabilitou na změny a nižší flexibilitou myšlení. Někteří mají stereotypní motorické pohyby, jako je kroucení prstů, či specifické pohyby celého těla.

1.2.3. Komunikace

Podle Vybírala (2005, s. 29) původní význam slova komunikace – tedy *communicare - znamenalo činit něco společným, společně sdílet, vespolně se účastnit*.

Pech (2009, s. 8) tvrdí, že: *„Základním cílem každé komunikace je někomu sdělit nějakou myšlenku, vyjádřit názor, případně přesvědčit svého komunikačního partnera o správnosti vlastních postojů*“.

Vermeulen (2006) definuje komunikace jako systém symbolů, pomocí kterého můžeme přenášet myšlenky, postoje, emoce mezi lidmi. V tomto procesu je důležité správné kódování a dekódování symbolů. Nejvyskytovanější formou komunikace je mluvená řeč. Intaktní lidé nemají s kódováním a dekódováním symbolů v mluvené řeči žádné vážnější problémy. U lidí s poruchou autistického spektra je ale tato forma komunikace poněkud složitá, neboť verbální symboly jsou příliš abstraktní. V důsledku problémů s představivostí dochází k narušení procesu (de)kódování.

Důležitý úkol v komunikaci má oční kontakt. Intaktní děti si jeho důležitost brzy uvědomí, protože právě jeho prostřednictvím získávají více informací o sobě a okolním světě. U většiny dětí s PAS (záleží však na osobnostním typu a individualitě dítěte) navazování očního

kontaktu chybí. Komunikace bez očního kontaktu je tak neúplná a s dítětem se pak samotná komunikace navazuje hůře.

Bazalová (2011, s. 40) zmiňuje, že postižení v oblasti komunikace u osob s PAS je mnohotvárné. Tato neschopnost komunikace je vrozená, děti s poruchou autistického spektra převážně vůbec nechápou účel a význam komunikace. Řečové schopnosti neodpovídají jejich věku. Pokud komunikace zůstala na non-verbální úrovni, je zde zapotřebí AAK (alternativní a augmentativní komunikace). Dle webu Apropo Jičín je jejím smyslem je určitá kompenzace poruch v oblasti komunikace. Výběr metod, které bude dítě s PAS využívat, závisí na jeho individuálních schopnostech. Jedním z mnoha druhů alternativní komunikace, může být také komunikace zvukem, většinou tedy vyprodukovaný pomocí hlasivek, popřípadě s použitím nějakého nástroje.

V tomto je hudební nástroj dobrá pomůcka, protože pokud dokážeme dítě s PAS naučit hrát, jak například poskládat prsty na nástroj, aby hrál, tak dokážeme mu vštípit i například jiné vzorce chování.

Co se týče poruchy autistického spektra, tak je vnímání hudby a vůbec zvuku individuální pro každého jedince. Thorová (2006) píše, že někdo reaguje na zvuky přecitlivěle a jakýkoliv zvuk špatně nese, někdo naopak hudbu miluje a pomáhá mu pochopit realitu a komunikovat s okolním světem.

Komunikace hudbou

Mezi dva rozdílné druhy komunikace můžeme zařadit jak řeč, tak i hudbu. Jak tvrdí Nazajkinskij (1980) řeč je komunikací verbální, hudba nonverbální. Oba dva druhy komunikace mají podobnou strukturu společné znaky. Jedním z nejvýraznějších společných znaků je intonace. Právě díky ní má hudba moc ovlivňovat posluchače.

Poohlédneme-li se do minulosti, zjistíme, že rané kultury využívaly komunikaci, která měla částečně verbální a částečně hudební charakter s atributy jako byly výška, hlasitost a délka trvání. Jak tvrdí Unkefer (1990) posléze došlo k diferenciaci na hudbu, jejíž tóny získaly přesnou výšku a řeč, která obsahovala jednotlivá slova. Komunikace pomocí hudby se odlišila od jazyka především tím, že neklade požadavky na intelektuální schopnosti jejího uživatele. Stala se tak vhodným prostředkem v muzikoterapii při rozvíjení komunikačních schopností u dětí s autismem.

Navíc lze pomocí hudby co nejpřesněji vyjádřit emoce, které jsou často pomocí slov nesdělitelné. V muzikoterapii může být hudba během komunikačního procesu využita také jako nástroj k zrcadlení, ovlivnění a následné obměně emoční reakce. (Unkefer, 1990)

V hudbě je proces komunikace mírně zjednodušen. Zvuková informace složená z jednotlivých tónů (popř. zvuků), která vychází od zdroje je snadněji dekódována příjemcem, který dává zpětnou vazbu a reaguje na ni. Jelikož je však hudba více abstraktní než řeč, reakce na určitou hudbu od jednotlivých lidí se můžou poněkud různit, avšak žádná v tomto případě není vnímána špatně. (Franěk, 2005)

Dle Heala a Wigrama (1993) má hudba na každého jedince velmi významný vliv. Již v prenatálním stádiu je člověk schopen vnímat tlukot matčina srdce, tlumené zvuky z okolního prostředí, a dokonce i svůj vlastní pulz. Všechny tyto jevy ovlivňují, jak budeme hudbu vnímat i v budoucnu a jaký k ní budeme mít vztah.

Již v kojeneckém věku se spíše, než na slova soustředíme na intonaci matčina hlasu a jsme schopni z této formy komunikace vyvodit závěr prostřednictvím postřehnutí změn v přízvuku, rytmu, rychlosti a hlasitosti jednotlivých slov. Verbální smysl zůstává upozaděn. Proto, není představa, že hudba může být použita jako prostředek ke komunikaci nijak udivující. Hudba jako neverbální prostředek komunikace představuje návrat k pre-verbálnímu komunikačnímu systému, z něhož se následně rozvíjí verbální komunikace. (Heal, Wigram, 1993)

Polde Plhákové (2003, s. 387) některé děti s PAS vnímají hudbu nejen jako zvukový vjem, ale funguje zde tzv**. synestezie**- „*vjem přijatý jedním smyslem je interpretován i jako vjem jiného smyslu"(Plháková, 2003)* , takže hudbu vnímají nejen jako zvuk, ale například také jako barvu, nebo zvuk.

Děti s PAS často trpí poruchou modulace, což znamená, že nedokážou přizpůsobit intenzitu své reakce na daný zvukový podnět. Bogdashina (2003) vymezuje projevy poruch modulace jako:

- **Senzorické strádání** – vyhledávání podnětů. Dítě aktivně vyhledává podněty, které potřebuje. Často se toto strádání projeví jako fascinace některými podněty nebo jako repetitivní a stereotypní chování.
- **Hypersenzitivita** – příliš intenzivní reakce nebo vysoká citlivost na podněty. Dítě reaguje přecitlivěle až impulzivně i na běžné podněty. Reaguje pláčem,

křikem nebo útěkem. Postihuje zejména taktilní a sluchové vnímání, ale může se objevit také u ostatních smyslů. Výsledkem hypersenzitivity je pak defenzivita – vyhýbání se daným podnětům.

- **Hyposenzitivita** – ta se naopak projevuje vysokou mírou tolerance vůči podnětům. Dítě reaguje opožděně nebo vůbec nebo podnět musí mít vyšší intenzitu, než je běžné. Může se projevit při každém smyslovém systému.

Při kolektivní muzikoterapii s dětmi s PAS je důležité zmapovat, jakou poruchou modulace dané dítě trpí, abychom předešli případnému nežádoucímu chování.

1.3. Motivace

Obecně pojem motivace je dle Hartla a Hartlové (2010, s. 320): *„vnitřní řídící síla odpovědná za zahájení, usměrňování, udržování a energetizaci zacíleného chování; motivační síla vzniká působením vnější i vnitřní stimulace a její kognitivní interpretace; stimulace mohou být a) fyziologické: např. hlad, žízeň, sex, sebezáchova, nebo b) psychologické: např. touha uspět, potřeba někam patřit.“*

Tato vnitřní síla je poháněna motivy. Dle Nakonečného (1996, s. 27) je motiv definován jako obsah uspokojení. Uspokojení se vztahuje k potřebě a chování instrumentální aktivita, která zprostředkovává tento vztah. Potřeby i motivy jsou vnitřní psychické stavy, které do sebe dobře zapadají. Tyto termíny bývají ve svém významu ztotožňovány, tedy potřeby bývají chápány jako druh motivů.

Zde můžeme i zmínit Maslowovu pyramidu potřeb, která tvoří základní lidské potřeby. Fyziologické potřeby tvoří základnu této pyramidy. Nad nimi jsou potřeby bezpečí, nad nimi potřeby sounáležení, dále potřeby uznání, potřeby kognitivní, potřeby estetické, potřeby seberealizace a až na samotném vrcholu jsou potřeby přesahu. Tyto potřeby se chronologicky řadí od základny až k vrcholu a jsou na sobě závislé. Pokud není uspokojena jedna z potřeb v základu pyramidy, nemůže být uspokojena potřeba další, která je v pyramidě nad ní. (Helus, 2018)

1.3.1. Rozdělení motivace

Motivaci lze rozdělit na pozitivní a negativní. Pozitivní motivace pramení ze získané odměny, negativní motivace zase z určitého strachu, který je člověku přirozený a pomáhá lidem přežít, nebo vyřešit různé životní situace. Oba dva typy motivace jsou si rovnocenné a jsou stejně důležité.

Pozitivní motivace je založena na faktoru hmotné zainteresovanosti (za svůj výkon získáme hmotnou odměnu), na faktoru morálního ocenění (za svůj výkon budeme společností vnímáni kladně), na faktoru seberealizace (díky výkonu můžeme rozvíjet svoji osobnost).

Negativní motivace je založena na silových faktorech, což jsou faktory: existenční (uspokojování potřeb nutných k přežití) a faktor strachu (např. obava o svůj život či pracovní místo).

Dle Hartla a Hartlové (2010, s. 320) motivaci lze dále rozdělit na vnitřní a vnější. Ta vnitřní přichází z organismu-např. hlad, žízeň nebo cíl, plán nebo představa. Vnější motivaci lze definovat jako motivaci vyvolanou podněty z okolí např. denní dobou, nebo přítomností či naopak nepřítomností lidí.

Dle Čadilové a Žampachové (2015) právě vnitřní motivace je u dětí s PAS postrádána.

1.3.2. Motivace u dětí s PAS

Přijde-li intaktní dítě do interakce s jinými dětmi nebo dospělými je pro něj dostatečnou motivací zpětná vazba, aby v interakci dítě pokračovalo a nadále se v ní rozvíjelo. Aktivity a hry k rozvoji sociálního chování má rádo, prožívá uspokojení, když je v nich úspěšné, často i samo si o ni řekne a má radost, když ho za jeho chování oceňuje druhá strana. Děti s PAS, když vstupují do vzájemných interakcí, tak je pro ně velmi obtížné chápat, jak fungují pravidla společenského chování a normy. Většina se kontaktu vyhýbá úplně, jiní zase komunikují nepřiměřeným způsobem. Pokud chceme pracovat na rozvoji sociálních dovedností u dětí s PAS je pro ně důležitá vnější motivace. Při nácviku nové dovednosti je nutné zvýšit frekvenci odměňování tak, aby se nám podařilo přimět dítě ke spolupráci, tedy dítě musí chápat, že spolupráce je pro něj výhodná. Dítě s PAS tedy nevstupuje do interakce proto, že mu to přináší radost, ale proto, že za to může něco získat. Čadilová a Žampachová (2013, s. 34-35) také uvádějí, že je důležité si načasovat během dne, kdy s dítětem budeme trénovat sociální chování, aby se co nejvíce soustředilo. (Čadilová, Žampachová 2013)

Jak uvádí Čadilová a Žampachová (2008, s. 66): jelikož vnitřní motivace chybí, je potřeba pracovat na rozvíjení té vnější motivace. Pomocí motivace lze předcházet problémovým projevům daného člověka, lze ovlivnit i jeho chování. Naopak je možné podporovat společensky vhodné chování a takové chování, které je danému člověku užitečné. Zásadní je zmapovat motivační stimuly daného člověka. Pak musíme posoudit, jestli dítě odměníme rovnou, a nebo oddálíme odměnu formou motivačního systému. (Čadilová, Žampachová 2012). Oddálenou odměnu lze použít jen u dětí, které chápou sled příčin a následků. (Za výkon dostane dítě odměnu.)

Výběr odměny je velmi individuální proces, nejsou žádná univerzální pravidla na to, která odměna je nejlepší. Odměny bychom vždy měli průběžně obměňovat dle zájmu dětí, tak aby byly efektivní a neztráceli svoji účinnost. Obecně platí, že efektivní odměna je ta, která je pro dítě povzbuzením a získá nám dítě pro spolupráci, což je hlavním cílem motivace a systému odměn. (Čadilová Žampachová, 2013, s. 36)

Podle Čadilové a Žampachové (2013, s. 35) když si dítě osvojí nové dovednosti a získá pozornost okolí, většinou pociťuje skutečnou radost. Řadě dětí tvá dlouhou dobu, než se něčemu novému naučí a jsou schopni nově nabyté dovednosti uplatnit v běžném životě. Tempo nácviku musí být individuální, aby si dítě nová pravidla dobře osvojilo. K usměrňování dítěte v běžných situacích také pomáhají k fixaci nacvičených dovedností.

1.4. Hudba jako lék

Hudba nás ovlivňuje mnohem více, než tušíme, tvrdí Flanderková (2008). Léčení hudbou sahá až do dávné minulosti, kdy například v Bibli pomáhala hudba králi Saulovi na jeho deprese. Dnes je známé, že poslech působí na krevní tlak, ovlivňuje srdeční tep, činnost plic atp. Nejen tedy, že působí na tělesný stav člověka, ale především ovlivňuje jeho duševní stav.

Podle Lipského (2003) *„hudba obchází šedou kůru mozkovou a s ní i spoustu různých bariér. Působí v nejhlubších vrstvách mozku, tedy na jeho nejstarší struktury. Na limbický systém, amygdalu a bazální ganglia. Ty jsou zodpovědné například za emoce. Navíc na nás hudba působí velice komplexně. Využívá zvuky různých frekvencí a intenzity, ale také různé tempo, harmonie, rytmus a tak dál. Proto je tak podmanivá, proto nás může tak silně zasáhnout.“*

Jak uvádí Hučín (in Šimanovský, 2011) každý člověk, ať už intaktní nebo s poruchou autistického spektra (PAS) vnímá hudbu individuálně, je docela obtížné odhadnout, na jaký druh hudby a jakým způsobem bude daný jedinec reagovat.

Jelínková (1999, s. 2) tvrdí, že děti s PAS mají v oblasti sociálních dovedností hlavně problémy se správným vnímáním sociální situace, neumí správně porozumět a řešit sociální situace a celkově mají problém se sebevyjádřením, jak verbálním, tak neverbálním. Dle Šolara (2009) je hudba v tomhle ohledu vynikajícím prostředkem. Jedinci mohou vkládat své pocity a emoce do hudby, jak reprodukované, živé, nebo mohou hudbu vytvářet sami. Je to určitý druh neverbální komunikace, který se může rozvinou v komunikaci verbální.

Polínek a Polínková (2016, s. 68) ve své publikaci „Rozvoj žáka s jinakostí na ZUŠ“ zkoumali vztah dětí s PAS k umění. Zjistilo se, že u svých dětí s PAS pozoruje necelá polovina rodičů nějaké umělecké sklony. Zajímavé také bylo, že více dětí s PAS právě inklinovalo k hudebnímu a výtvarnému umění, než k dramatickému a tanečnímu umění. Dále se dotazovali, zda má tvořivost vliv na zmírnění obtíží plynoucích z poruch autistického spektra. Výsledkem bylo, že má tvořivost na děti s PAS velmi významný vliv a dokáže zmírnit jejich obtíže.

Podle Holzera a Sywaly (2017) z hlediska terapeutického je nejúčinnější hudba živá, která splňuje určité parametry a určité přírodní fyzikální zákony. Co se týče ladění, tak počínaje barokem se začalo rozšiřovat temperované ladění a používá se dodnes, avšak k terapeutickým účelům je výhodnější používat staré hudební struktury a mody.

Dle webu Léčivé nástroje k terapeutickým účelům se používají spíše nástroje, které mají přírodní zvuk, jako jsou například kalimby, zvonkohry, dešťové tyče, bubny, tibetské mísy, gongy…, ale i různé píšťaly a flétny.

Již staré šamanské kultury používali tzv. šamanské bubny (produkující tóny velice nízkých frekvencí) a různá chřestidla (tóny vysokých frekvencí). Byli tak schopni, podle nauky o různých vibracích lidských orgánů, ovlivnit celé tělo. Hluboké tóny podle šamanů ovlivňují dlouhé kosti a větší části těla, zatímco vysoké působí na jednotlivé buňky a neurony.

Francouzský specialista na psychoakustiku Alfred Tomatis byl jedním z prvních, kteří si všimli toho, že Mozart využíval ve svých skladbách mimořádně vysoké tóny, které mají pozitivní účinek na lidský mozek. V roce 1974 předvedl na prvním světovém kongresu muzikoterapie v nemocnici Pitié-Salpetriere, že systematický poslech Mozartových houslových skladeb měl kladný vliv na pacienty trpící nespavostí, depresí či úzkostmi.

Kantor zase uvádí obecné tvrzení, že vysoké tóny vyvolávají spíše napětí, kdežto tóny nízké uvolňují. (Kantor, Lipský, Weber a kol., 2009)

Déle zde můžeme mít tóny, které v nás asociují nějakou vzpomínku, nebo nás přenesou na nějaké místo. Například zvuky přírody v nás evokují zelenou barvu. Zelená barva je nejenom barva přírody, ale také symbolem vyrovnanosti a relaxace, proto nás tyto zvuky mohou zrelaxovat a uvolnit.

Podle výzkumu zveřejněného v časopise Cerebral Cortex při poslechu známých tónů jsou nejjasnější autobiografické vzpomínky. Tato metoda se často uplatňuje u lidí s Alzheimerovou chorobou, nebo u lidí s poruchou paměti. Využívají se například různé lidové písně, písně typické pro určité životní období atd.

Zobcová flétna je typická svým sladkým zvukem (z it. flauto dolce- sladká flétna), původní nástroje se vyráběly z kostí, nebo ze dřeva, dnes se na výrobu používá i plast, který je pro děti nejvhodnější a nestane se tak, že by se nástroj lehce dal poškodit. Tento nástroj má výhodu také v tom, že klade minimální odpor vzduchovému proudu, takže i bez složité techniky se z nástroje dají vyloudit smysluplné tóny. Nástroj existuje v mnoha velikostech, ladění a provedení. I když dnes je nejčastější ladění in C a in F, stále jsou k dostání flétny laděné in D nebo in G, které byly spíše typické pro starou hudbu, ale díky svému zemitějšímu zvuku mohou být využity i v terapii.

Využití zobcové flétny, může přinést velký užitek, protože nejen, že je zobcová flétna napodobeninou lidského hlasu, tudíž by měla být zvukově člověku velmi blízká, ale zároveň u hry na dechový nástroj, člověk pracuje se svým dechem, učí se ho ovládat a může zde tak „ventilovat“ své emoce. Jiráková (2014) tvrdí, že dětem s PAS chybí přátelské emoční reakce.

Davies (in Bazalová, 2011, s. 34): *„Děti nemají potřebu se mazlit, dotyk cizí ruky jim není příjemný.*“

Thorová (in Bazalová, 2011, s. 34): *„Nevyhledávají oční kontakt, většinou se dívají do země či stranou.“*

1.5. Zobcová flétna

Hurníková (2008, s. 10) udává Zobcová flétna je dechový nástroj patřící do kategorie dřevěných dechových nástrojů. Nejčastější surovinou pro výrobu zobcové flétny je plast nebo dřevo. U kvalitnější nástrojů to můžou být i dřeva exotická, jako jsou třeba palisander, nebo eben.

Archeologické výzkumy dokazují, že různé druhy píšťal a fléten byly známé už v paleolitu, čímž se řadí k nejstarším hudebním nástrojům lidské civilizace. Michaels (2000) popisuje tyto nástroje jako velmi primitivní, které byly vyráběny z tehdy dostupných materiálů, pravděpodobně hlavně z dutých dřevin, jako je bambus nebo rákos a také ze zvířecích kostí. V Pyrenejích byla objevena kostěná píšťala, která je podle odhadu vědců 22 tisíc let stará.

Jak uvádí Němeček (2013) ve středověku nabyla podoby lidové píšťaly, kdy došlo ke zkrácení vzduchového sloupce a navrtání dírek, avšak vzduch se hnal přímo o hranu nástroje. Kdy došlo na typ flétny se zobcem, není zcela jasné.

Způsobem tvoření tónu se zobcová flétna podobá píšťalám varhan. Příbuzným nástrojem je okarína, což je nástroj vejčitého tvaru, zhotoven je z hlíny. Hráč fouká do náustku, kterým je vzduch přiváděn na hranu, o kterou se rozráží a rozvibrovává vzduchový sloupec v nástroji. Otvory navrtané v trubici se zakrývají nebo odkrývají hráčovými prsty, u větších nástrojů pomocí klapek, čímž se reguluje výška tónu. Zásadní úlohu má otvor ovládaný palcem levé ruky umístěný na zadní straně nástroje, kterým se ovládá přefukování do horních rejstříků.

Zvuk je poměrně chudý na vyšší harmonické tóny. Na rozdíl od mnohých jiných dechových nástrojů nemá hráč bezprostředně pod kontrolou samotný zdroj tónu, takže jeho kvalitu může ovlivnit jen nepřímo (např. artikulací a kontrolou dechu).

Čistá a krásná hra vyžaduje značné zkušenosti a kvalitní nástroj. Zobcové flétny jsou laděny většinou v C nebo v F, historické nástroje bývají laděny i v jiných tóninách (např. G, D, A), nebo tzv. historickém ladění, což znamená, že a‘ je naladěno na 415 Hz. V moderním ladění je a‘ naladěno na 440 Hz.

Zobcová flétna má menší dynamické rozpětí než jiné hudební nástroje, hráč jej musí znát a počítat s tím, že pracuje s daleko jemnějšími dynamickými rozdíly. Dynamika tónu zároveň ovlivňuje jeho výšku.

Podle rozsahu se zobcová flétna dělí na:

- pětidírková flétna- rozsah g1 až e2 (Kvapil, Šťastná 2019)
- garklein flétna - rozsah c3 až g5
- sopraninová flétna - rozsah f2 až c5
- sopránová flétna - rozsah c2 až g4
- altová flétna - rozsah f1 až c4
- tenorová flétna - rozsah c1 až g3
- basová flétna - rozsah f až c3
- velkobasová flétna - rozsah c až g2
- kontrabasová flétna - rozsah F až c2
- sub-kontrabasová flétna - rozsah C až g1
- sub-sub-kontrabasová flétna - rozsah F1 až c1

Zobcová flétna prožila své obrození na počátku 20. století, poté co ji v klasicismu a romantismu nahradila flétna příčná. Nejprve se prezentovala jako historická kuriozita a didaktická pomůcka, později se stala plnohodnotným nástrojem jednak v oblasti autentické interpretace staré hudby a také v oblasti soudobé vážné hudby, která umí využít i mnoho alternativních technik hry, v nichž je zobcová flétna velmi tvárná.

1.5.1. Alternativní techniky

Frullato. Flatterzunge znamená „mávání jazykem“. (značí se Flz. Nad notou nebo skupinkou tónů) Do flétny vyslovujeme rrr, popř. trr, nebo hrr. Pokud i to nám činí problémy, tak můžeme vyzkoušet tzv. zadní francouzské er, které se tvoří v krku. Tato technika se provádí nejčastěji pro zvýraznění a navození nějakého pocitu (jako je například strach, mráz).

Sputato. Vyslovujeme do flétny souhlásku d, nebo p, odrazíme se jazykem o horní patro, což způsobí, že tón bude výraznější, připomíná to zvuk otevření lahve nebo „lupkání tlačítek“. Někdy se využívá i jako imitace bubnů.

Víceuzvuky. Zazní více tónů najednou. Většinou to funguje na tzv. „vidličkových hmatech“, které přefoukneme. Většinou se jedná o disonance, takže navozují pocit neklidu a působí velmi drsně až nepříjemně.

Flažolet. Snažíme se zahrát tón velmi slabě, tak slabě až se nám ozvou tzv. další alikvótní harmonické tóny. Pro správnou tvorbu tónu můžeme použít představu „zamlžení skla v zimě“.

Zpívání do flétny. Je to zpívání a hraní na flétnu současně. Umožňuje vám „vyluzovat“ dvě melodie současně. Tato schopnost však vyžaduje multitasking.

Glissando. Tzv. „skluz“ od jednoho tónu ke druhému. Kdy „kloužeme“ prsty po flétně. Buď postupně prsty dírky zakrýváme, nebo odkrýváme, záleží na notovém zápisu. Pokud zahrajeme glissando jen na hlavici flétny může nám to připomínat zvuk sirény, nebo páva.

Náhodné pohyby prstů po flétně. Jde o náhodný pohyb prstů při stálém foukání do flétny. Dá se zde velmi vyhrát s dynamikou. (foukat hodně, nebo málo). Může nám připomínat zvuk deště, nebo mlhu.

Dechové vibrato. Jde o tlak dechu pomocí bránice na proud vzduchu. Pomocí dechu tedy měníme dynamiku. Ve virtuózní hře se snažíme dechem „obkreslovat“ pravidelné sinusoidy. Avšak můžeme si s dechovým vibratem i vyhrát a vlny dechu nemusí být pravidelné. Může nám to připomínat vlny moře.

„Šustivý“ tón. Do flétny nefoukáme kolmo, ale položíme si ji na rty, jako bychom hráli na příčnou flétnu, což způsobí, že půlka dechového proudu půjde do flétny a půlka mimo ni, což způsobí tzv. šustění.

Syčení. Vyslovujeme do flétny s-š a zároveň hrajeme. Značí se -sss nad určitým úsekem skladby. Může nám to připomínat syčení hada, nebo zvuk meluzíny.

Perkusní efekty. Údery na nožku flétny. Pomocí prstýnku klepeme na tělo flétny, údery na jednotlivé dírky pomocí prstů. Dupání nohama. Dle muzikoterapeutické metody PaedDr. Lubomíra Holzera: „*Při poslechu rytmických modelů dochází v lidském mozku k indukci alfa vln, což je frekvence v rozmezí 7 až 11 Hz. To jsou frekvence, při nichž dochází k harmonizaci pravé a levé mozkové hemisféry-nastává efekt tzv. jednotného mozku (one brain) a rovněž při dosažení speciálních podmínek může dojít ke změněnému stavu vědomí. Neurochemie dokazuje, že lidský mozek je sám schopen vyrábět substance měnící stav vědomí, včetně halucinogenů, jako je např. dimetiltriptamin. Hluboké alfa stavy jsou charakteristické pro meditaci a holistické mody vědomí.*“

Přírodní zvuky. Zobcová flétna má mnoho barevných možností, díky kterým může vyjádřit zvuky z přírody a zvuky z běžného života, jako je např, mráz, siréna, sova, déšť a spousta dalších.

Alternativních technik na zobcovou flétnu existuje velká spousta díky flexibilitě tohoto nástroje. Díky těmto technikám můžeme přiblížit posluchačům i zvuky z přírody nebo z běžného života, které jim mohou navozovat různé pocity.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

2.1. Cíl výzkumného šetření

Cílem této kvalifikační práce je možnost uplatnění zobcové flétny v posilování sociálních dovedností u dětí s PAS. Pokud je uplatnění nalezeno, tak jednotlivá specifika boudou zaznamenána a pojmenována.

2.2. Výzkumné otázky

- Zjistit, jestli klient bude navazovat oční kontakt s hráčem na zobcovou flétnu.
- Zjistit, jak klienti reagují za různé zvuky zobcové flétny, popřípadě na které reagují nejvíce a na které nejméně.
- Zjistit, jestli klienti mají sami zájem si nástroj vyzkoušet a jsou schopni sami foukat do zobcové flétny.

2.3. Motivace k výzkumu

Motivací bylo bližší zjištění účinků zobcové flétny u dětí s PAS, jelikož tato oblast je prozkoumána velmi málo a nevyskytuje se pro toto téma mnoho literatury. Základním motivem také bylo zainteresování a studium zobcové flétny a možnosti jejího využití ve speciální pedagogice. Důležitým faktorem je možnost rozšíření poznatků v této disciplíně, obohacení muzikoterapie a výzkum sociálních dovedností u dětí s PAS všeobecně.

2.4. Metodika výzkumu

Při realizaci výzkumu byl použit kvantitativní přístup, protože nejlépe vyhovuje stanoveným požadavkům.

2.4.1. Kvantitativní přístup

Jeho filozofickým základem tohoto výzkumu je pozitivismus. F.N. Kerlinger (1972) uvádí: *„Je to systematické, kontrolované, empirické a kritické zkoumání hypotetických výroků o předpokládaných vztazích mezi přirozenými jevy.“*

Chráska (2016, s.11) jej vymezuje jako: *„záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy.“*

Fáze pedagogického výzkumu dle Chrásky (2016, s. 11):

- stanovení problému
- formulace hypotézy
- testování (verifikace, ověřování) hypotézy
- vyvození závěrů a jejich prezentace

2.4.2. Metody výběru výzkumného vzorku

Pro tuto práci byla zvolena metoda příležitostného výběru výzkumného souboru a záměrný (účelový) výběr přes instituce.

2.4.3. Metoda příležitostného výběru výzkumného souboru

Patton (1990, in Miovský) tvrdí, že základní princip této metody spočívá v tom, že využijeme příležitostí, které se nám v průběhu realizace výzkumného šetření naskytnou, k tomu, abychom získali účastníky výzkumu. Způsob strategie, jakým účastníky získáváme se může různit. Není důležitá konzistence těchto strategií, ale to, aby získáváním nových účastníků bylo dostatečně efektivní z hlediska jejich počtu, bohatosti a hlavně teoretické saturace. Důležité je, aby výzkumník měl schopnost improvizovat, byl pohotový a byl schopen využít různých situací k získávání účastníků. (Charvát, 2004, in Miovský, 2006, s. 134)

2.4.4. Záměrný účelový výběr přes instituce

Je to metoda, kdy využíváme určitý typ služeb, nebo činnosti nějaké instituce, která je určená pro cílovou skupinu, která nás zajímá. Záměrný výběr přes instituce je pro výzkumníka velmi efektivní, co se nákladů a času týče. Má však nedostatky v tom, že lidé

v okolí někdy představují jen určitou část spektra postižených osob z dané cílové skupiny. Náš výběr tak může být zkreslen touto danou skutečností. (Miovský, 2006, s. 138)

2.4.5. Metody získávání dat

Pro tento výzkum byla použita metoda pozorování pro získání dat.

2.4.6. Pozorování

Dle Miovského (2006) pozorování patří mezi nejstarší metody získávání psychologických poznatků. Metoda neprošla v akademické psychologii tak výrazným vývojem, jako ostatní výzkumné metody. Mnohem větší zásluhu na rozvoji metod pozorování mají aplikované, hlavně klinické obory.

Pro účely této práce bylo použito pozorování introspektivní, zúčastněné, otevřené, provádění pomocí reduktivní deskripce. Účastníci byli předem obeznámeni, že budou pozorováni. Je zde přítomen výzkumník, který zaznamenává dané události a sám je jejich součástí. (Miovský, 2006)

2.4.7. Reduktivní deskripce

Reduktivní deskripce je strukturované pozorování, které je předem zaměřené na vytyčené oblasti. Princip spočívá v tom, že si vytyčíme několik obecnějších kategorií. Samotné pozorování pak zaznamenáváme dle daných kategorií. Získáváme možnost zaznamenat srovnatelné údaje a díky určitému stupni standardizace záznamu je snadnější tyto údaje zpracovat a zanalyzovat. (Miovský, 2006, s. 151)

Tři základní pravidla při přípravě schématu dle Ferjenčíka (2000, s. 156):

- komplexnost kategorií (pozorované situace musí být do kategorií zařaditelné)
- nezávislost kategorií (kategorie se nesmí významově překrývat)
- konkrétnost a jasnost kategorií (kategorie musí být označeny jasně a srozumitelně)

Rozdělení dle Maršálové a Mikšíka (1990, str. 232- 235) má spíše didaktický význam:

- pohybové znaky chování (znaky spojené s expresí emocí, psychických procesů a stavů, např. mimika, pohyby očí)
- formální znaky verbálního chování (sledování vokálních projevů, např. intonace a hlasitost řeči, plynulost řeči, spisovnost)
- obsahové znaky verbálního chování (sledování sociální interakce, jak aktéři reagují)
- úkony činnosti a akty chování (kombinace některých předchozích kategorií, zachycuje stavy a úkony činnosti vztahující se k místu, času, předmětu, způsobu, podmínkám, nebo jiným osobám)
- všeobecné znaky prostředí (popis místa a širšího prostředí)
- situační děje (popisujeme změny, ke kterým během pozorování došlo, důležité je vědět co předcházelo a následovalo dané pozorování)

2.4.8. Metoda zpracování dat

Pro zpracování dat byla zvolena metoda fixace dat pomocí videozáznamu.

Videozáznam

Podle Miovského (2006, s. 197) máme rozšířené možnosti analýzy, jelikož máme k dispozici obraz i zvuk. Můžeme také opakovaně sledovat jednání účastníků. Můžeme zpětně analyzovat pohyby těla, grimasy atd.

Z technického hlediska je tento způsob trošku náročnější, neboť kamera musí být v dané místnosti nainstalována tak, aby zaznamenávala situaci z potřebného úhlu. Současný technologický pokrok však umožňuje to, že kamery jsou velmi malé, nehlučné nenápadné, nenáročné na obsluhu, a přitom můžeme docílit velmi kvalitního záznamu. Ke kameře se doporučuje ještě zaznamenávat situace na diktafon, abychom docílili lepšího zvuku. (Miovský, 2006, s. 197)

2.4.9. Metody analýzy dat

K analýze dat byla použita metoda kontrastů a srovnávání.

2.4.10. Metoda kontrastů a srovnávání

Je to velmi důležitá technika, potřebujeme-li od sebe odlišit dvě vytyčené kategorie a chceme upozornit na rozdíly mezi nimi i když tyto kategorie mají společný základ. Nebo také

tuto metodu můžeme použít, když chceme zdůraznit nějaký fenomén v určitém kontextu, který právě vlivem kontextuálních vztahů může mít různý charakter. (Čermák a Štěpaníková in Miovský, 2006, s. 223)

2.4.11. Metoda frekvenčně- sekvenční analýzy

Tato metoda byla zvolena díky možnosti vracet se k záznamům a daným situacím opakovaně. Díky této metodě můžeme zaznamenávat počet jevů do předem stanovených kategorií. K této metodě je potřeba videozáznam, který následně budeme zkoumat. Videozáznam se rozdělí na jednotlivé sekvence, které jsou pravidelné a do jednotlivých kategorií zaznamenáváme frekvenci výskytu daných jevů, které jsme vysledovali. (Chráska, 2007)

2.5. Realizace výzkumu

Následně popíšeme způsob, průběh sběru dat a analýzu dat. Přiblížíme reálie.

2.5.1. Průběh výzkumu

Výzkum probíhal v organizaci Za sklem o. s. ve Zlíně v rámci setkání s klienty a jejich asistenty. Klienti byli vybráni záměrně, tedy metodou záměrného výběru, aby došlo k saturaci dat. Před tímto setkáním každý rodič jednotlivého klienta vyplnil souhlas s GDPR, že s účastí svého dítěte v tomto výzkumu souhlasí a je si vědom, že zde bude pořizován audiovizuální záznam. Výzkum probíhal v místnostech, kde byly umístěny sedací balóny, žínky a různé hračky, klienti se po místnosti mohli volně pohybovat a věcmi volně manipulovat. V místnosti byla umístěna kamera na stativu, která zabírala co největší část místnosti. Výzkum byl zaměřen na reakci klientů na zobcovou flétnu a na sociální kontakt klientů s výzkumníkem. Setkání se uskutečnilo celkem deset a během nich probíhalo zpracování dat pomocí videozáznamu. Doba výzkumu je datována od 25.10. 2019 do 6.11. 2019 v nepravidelném čase. Před výzkumem došlo k vyčlenění kategorií jednotlivých zvuků zobcové flétny, které při výzkumu byly interpretovány klientům. Po analýze jednání klientů došlo k vyčlenění jednotlivých kategorií, které byly dále rozebírány pomocí frekvenčně-sekvenční analýzy. Následně byla hodnocena četnost zkoumaných jevů a pomocí nich bylo možné si odpovědět na předem stanovené výzkumné otázky.

Za sklem o. s. Zlín

Organizace byla založena v roce 2011 ve Zlíně. Předtím zde existoval tzv. PAS Klub, jejími členy byli především matky s dětmi s PAS. Toto seskupení chtělo změnit situaci v oblasti péče o děti s PAS. Tato skupina se rozrostla až v občanské sdružení Za sklem o. s.. Zpočátku fungovalo sdružení na dobrovolnosti svých členů, pořádala se setkání pro rodiny s PAS. V roce 2013 předsedkyně sdružení přijala první zaměstnance, kteří začali systematicky pracovat s rodinami s dětmi s PAS. V roce 2014 získala organizace registraci poskytovatele sociálních služeb a tím začala nová etapa pro tuto organizaci. Jejich cílem je nabízet osobám s PAS podporu, aby mohly žít, pracovat a vzdělávat se v běžném prostředí.

V současnosti poskytuje organizace Za sklem o. s. tři registrované sociální služby:

- Odborné sociální poradenství pro rodiny s dětmi s PAS a dospělé osoby s PAS (OSP)
- Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi s PAS (SAS)
- Sociální rehabilitace pro osoby s PAS (SORE)

Organizace Za sklem o.s. ve Zlíně dále nabízí akreditované kurzy MPSV a MŠMT pro asistenty pedagoga, kteří pracují s dětmi s PAS, semináře k problematice PAS, vzdělávání učitelů ZUŠ (ve spolupráci se ZUŠ Zlín) a zapojují se do celkové osvěty co se poruch autistického spektra týče.

Na jaře roku 2019 došlo k rozšíření působnosti a vzniku dalších center v Praze a Olomouci. Koncem června 2019 se původní centrum ve Zlíně přestěhovalo do nových prostor.

2.5.2. Účastnící setkání

Hráč na zobcové flétny

Iniciátor výzkumu-studentka 5. ročníku konzervatoře v oboru zobcová flétna a zároveň studentka 3. ročníku speciálně-pedagogických studií. Je třeba uvést, že se s klienty setkal až v samotný den výzkumu, tedy pro všechny klienty to byl cizí člověk.

Klient

Účastník výzkumu-dítě s poruchou autistického spektra.

Asistent

Pozorovatel - zasáhl, jen když bylo potřeba (pokud by dítěti hrozilo nějaké nebezpečí, nebo pokud dítě raději komunikovalo s ní), jinak se výzkumu aktivně neúčastnil.

2.5.3. Osnova setkání

Seznámení se s klientem

Klient vždy přišel do místnosti a setkání začalo podáním ruky a vzájemným představením se. Asistent zůstával opodál pro případnou potřebu zasáhnout, jinak klienti měli k dispozici celý prostor místnosti a mohli si sednout kdekoliv.

Seznámení s nástrojem

Klient byl dopředu upozorněn, že bude hráno na zobcovou flétnu. Kdykoliv mohl projevit, zda se mu hraní líbí či ne, vznášet dotazy, či si ukázat kterou flétnu chce následně slyšet. Pro výzkum byly použity flétny: sopraninová, sopránová, altová a tenorová.

Hraní na nástroj samotný

Na začátku byla vždy krátká improvizace na sopránovou flétnu, aby si klienti zvykli na její zvuk. Následovalo střídání fléten od nejnižších po nejvyšší. Hlubší rejstřík zastupovaly flétny tenorová a altová, vyšší rejstřík sopraninová a sopránová. Dále se postupovalo podle jednotlivých kategorií, tedy perkusní zvuky zastupovalo sputato a klepání o nástroj (viz. kapitola 1.5.1). Zvláštní zvuky zastupovalo frullato, vibrato a dvojzvuky (viz. kapitola 1.5.1). Přírodními zvuky je míněno zvuky např. z lesa. Klientům vždy byly zahrány zvuky kukačky, deště a větru. Jako lidová píseň byla zvolena „Skákal pes“. V závěrečné části měli klienti možnost zkusit si sami zahrát na sopránovou zobcovou flétnu.

2.5.4. Vyčleněné kategorie

Oční kontakt

Tato kategorie pro účel našeho výzkumu znamená kolikrát klient navázal oční kontakt s hráčem na zobcovou flétnu.

Proxemika

Tato kategorie znamená, kolikrát klient přistoupil či odstoupil k hráči na zobcovou flétnu.

Opakované pohyby

Do této kategorie zaznamenáme, zda existuje nějaký pohyb (nebo pohyby), který má klient tendenci opakovat.

Pozice klidu

Pozice klidu pro náš výzkum znamená, kolikrát se klient zastavil např. v určitém pohybu a chvíli v něm setrval, nebo klidně seděl a poslouchal.

Smích

Do této kategorie uvádíme kolikrát se klient zasmál během výzkumu.

Hlasové projevy

Zde spadá, jak mluvené slovo, tak i jen vydávání hlásek.

Tanec

Tady v této kategorii popisujeme, kolikrát klienta hudba donutila tančit.

2.6. Výsledky šetření

Díky pozorování videozáznamu z jednotlivých setkání můžeme pozorovat chování klientů a zapsat jej do jednotlivých kategorií. Také můžeme vysledovat jevy, jak klienti reagují na jednotlivé zvuky zobcové flétny.

2.6.1. Chlapec s poruchou autistického spektra

Věk: 6 let

Diagnóza: PAS-dětský autismus, nízko funkční (Kapitola 1.1)

Sekvenčně-frekvenční analýza:

Četnost výskytů jednotlivých kategorií jsme zaznamenávali do interakčních matic po jedné minutě audiovizuálního záznamu.

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**Četnost**	**Relativní četnost**
Oční kontakt	5	5	5	5	5	5	3	5	4	4	**46**	46/261= 0,17
Proxemika	12	9	9	8	8	5	6	11	5	5	**78**	78/261= 0,29
Opakované pohyby	8	5	10	2	5	3	2	3	0	0	**38**	38/261= 0,14
Pozice klidu	2	5	3	3	4	2	1	1	1	3	**25**	25/261= 0,09
Smích	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**	0/261=0
Hlasové projevy	11	10	9	9	11	2	6	5	6	5	**74**	74/261= 0,28
Tanec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**	0/261=0
∑											**261**	=1

Z uvedené interakční matice můžeme vyčíst, že klient navazoval oční kontakt velmi často a pravidelně, skoro po celou dobu setkání. Nejvíce proxemiky bylo zaznamenáno hned v první minutě, kdy klientovi byla hrána improvizace na altovou flétnu, zde se i nejvíce hlasově projevoval. Nejvíce se klient hlasově projevoval také ve třetí minutě, kdy klientovi byla hrána lidová píseň. Opakované pohyby se objevují nejvíce ve třetí minutě, kdy klient poslouchal zvláštní zvuky (viz kapitola 1.5). Nejvíce klidových pozic jsme zaznamenali ve druhé minutě, kdy klient poslouchal improvizaci na tenorovou flétnu.

Reakce na různé druhy zvuků:

	Oční kontakt	Proxemika	Opakované pohyby	Pozice klidu	Smích	Hlasové projevy	Tanec
Perkusní zvuky	8	10	1	4	0	9	0
Hlubší rejstřík	8	17	7	5	0	16	0
Vyšší Rejstřík	7	13	11	4	0	11	0
„Zvláštní zvuky“	7	11	5	6	0	12	0
Přírodní zvuky	8	12	1	3	0	10	0
Lidová píseň	8	14	3	3	0	16	0
Celkem	**46**	**77**	**38**	**25**	**0**	**74**	**0**

Zkoušení nástroje:

	Sáhl si na nástroj	Vložil nástroj do úst	Foukal	Oční kontakt
Sopránová flétna	Ne	Ne	ne	ne

Emoce:

Chlapec působil celkově velmi neklidně, furt něco potřeboval dělat, rozžínal a zhasínal světla. V jednu chvíli chtěl odejít z i místnosti. Bylo vidět, že o flétnu moc velký zájem nemá.

Celkový dojem:

Hned jak jsem začala hrát, tak se otočil za zdrojem zvuku, poté začal skákat po místnosti sem a tam a u toho si brumlal. Jakmile jsme začala imitovat bubny, tak se chvíli zastavil a díval se upřeně na flétnu. I když jsem hrála zvláštní zvuky, tak se zastavil opřel o stěnu a chvíli poslouchal. Když jsem se ho zeptala, jestli by si chtěl nástroj vyzkoušet, tak začal bouchat do země a křičet. Jakmile jsem mu chtěla dát do ruky flétnu, tak odešel pryč, to se opakovalo čtyřikrát.

2.6.2. Chlapec s poruchou autistického spektra

Věk: 11 let

Diagnóza: PAS-dětský autismus, nízko funkční (viz kapitola 1.1)

Sekvenčně-frekvenční analýza:

Četnost výskytů jednotlivých kategorií jsme zaznamenávali do interakčních matic po jedné minutě audiovizuálního záznamu.

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**Četnost**	**Relativní četnost**
Oční kontakt	3	5	4	5	1	1	0	1	0	1	**21**	21/35=0,6
Proxemika	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	**3**	3/35=0,08
Opakované pohyby	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**	0/35=0
Pozice klidu	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	**11**	11/35=0,31
Smích	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**	0/35=0
Hlasové projevy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**	0/35=0
Tanec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**	0/35=0
∑											**35**	=1

Z uvedené interakční matice můžeme vyčíst, že oční kontakt klient nejvíce navazoval ve druhé a čtvrté minutě, kdy klientovi byla hrána improvizace na tenorovou flétnu a zvláštní

zvuky. Proxemika zde nebyla téměř žádná, klient celou dobu seděl na zemi, až na konci, kdy zkoušel nástroj, se zvedl a přesunul se ke dveřím. Opakované pohyby, smích, hlasové projevy ani tanec se u klienta neobjevovali.

Reakce na různé druhy zvuků:

	Oční kontakt	Proxemika	Opakované pohyby	Pozice klidu	Smích	Hlasové projevy	Tanec
Perkusní zvuky	2	0	0	2	0	0	0
Hlubší rejstřík	5	0	0	3	0	0	0
Vyšší Rejstřík	2	0	0	2	0	0	0
„Zvláštní zvuky“	5	0	0	1	0	0	0
Přírodní zvuky	1	0	0	2	0	0	0
Lidová píseň	2	0	0	1	0	0	0
Celkem	**17**	**0**	**0**	**11**	**0**	**0**	**0**

Zkoušení nástroje:

	Sáhl si na nástroj	Vložil nástroj do úst	Foukal	Oční kontakt
Sopránová flétna	Ano	Ano	ano	ano (Četnost 4)

Emoce:

Od začátku působil velmi klidně, seděl jen na jednom místě a hrál si s hračkami, co měl k dispozici. Celou dobu měl neutrální výraz, nijak se neprojevil, až na konci, kdy jsem po něm chtěla, aby si ještě znovu zkusil fouknout do flétny, tak se zvedl a chtěl odejít z místnosti.

Celkový dojem:

Jakmile uslyšel první tóny flétny, tak se mnou navázal dlouhý oční kontakt. Poté si začal hrát s hračkami, co vedle něj ležely na zemi. Bylo vidět, že nejvíce reaguje na hluboké tóny

flétny, to vždy i navázal delší oční kontakt. Jakmile jsem dohrála na altovou flétnu, tak po mně hodil hračku. Když jsem hrála na tenorovou flétnu, tak se na tři sekundy zastavil a navázal oční kontakt. Od té doby už mi moc nevěnoval pozornost, buď si hrál s hračkami, nebo si listoval v knize. Až jsem k němu zase přistoupila s tím, že jestli si chce nástroj vyzkoušet, tak si ho po delším přemlouvání vyzkoušel.

2.6.3. Chlapec s kombinovaným postižením

Věk: 12 let

Diagnóza: Poruchy autistického spektra (PAS) – dětský autismus, nízkofunkční (viz kapitola 1.1)

Těžká mentální retardace (IQ 21-34), nemluvící

Frekvenčně-sekvenční analýza:

Četnost výskytů jednotlivých kategorií jsme zaznamenávali do interakčních matic po jedné minutě audiovizuálního záznamu.

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**Četnost**	**Relativní četnost**
Oční kontakt	2	2	3	3	1	0	1	4	6	0	**22**	22/97=0,22
Proxemika	5	2	1	0	3	1	1	0	1	1	**15**	15/97=0,15
Opakované pohyby	1	0	0	0	0	1	4	1	0	0	**7**	7/97=0,07
Pozice klidu	1	1	2	2	2	1	2	2	1	0	**14**	14/97=0,14
Smích	1	0	1	3	0	0	5	1	0	0	**11**	11/97=0,11
Hlasové projevy	3	2	1	2	5	1	9	4	0	1	**28**	28/97=0,28

Tanec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**	0/97 =0
∑											**97**	=1

Z interakční matice můžeme vyčíst, že hned v první minutě se klient pohyboval po místnosti co nejvíce, dokud se neusadil na jednom místě, odkud zase občas vstal a zase se usadil. Oční kontakt je nejčetnější v 9. minutě, kdy klientovi byl nabídnut nástroj a mohl si jej sám vyzkoušet. Opakované pohyby se nejvíce objevovaly v 7. minutě v podobě rozhazování rukou a třesení hlavou, kdy klientovi byla hrána improvizace na sopránovou flétnu, tehdy se i nejvíce klient smál a hlasově se projevoval v podobě vokálu neurčité samohlásky. Jelikož jsou i jeho pohybové možnosti omezené, tak se klient nijak tanečně neprojevoval.

Reakce na různé druhy zvuků:

	Oční kontakt	Proxemika	Opakované pohyby	Pozice klidu	Smích	Hlasové projevy	Tanec
Perkusní zvuky	3	1	0	4	0	6	0
Hlubší rejstřík	1	3	3	4	3	5	0
Vyšší Rejstřík	6	2	3	0	5	9	0
„Zvláštní zvuky“	3	3	0	3	0	1	0
Přírodní zvuky	2	3	0	0	1	3	0
Lidová píseň	3	3	1	3	2	4	0
Četnost	**16**	**15**	**7**	**14**	**11**	**28**	**0**

Zkoušení nástroje:

	Sáhl si na nástroj	Vložil nástroj do úst	Foukal	Oční kontakt
Sopránová flétna	Ano	Ano	ne	Ano (Četnost 6)

Emoce:

Když se ho paní asistentka zeptala, jestli se mu hraní líbí, tak kýval hlavou k souhlasu a smál se, jinak působil po celou dobu neutrálně. Až když si měl jít vyzkoušet nástroj, tak se začal smát. Bylo na něm vidět, že se bál flétnu vůbec vzít do ruky, protože to pro něj bylo něco nového. Nakonec, ale strach překonal, flétnu do ruky vzal, ale nefoukl do ní.

Celkový dojem:

Když poprvé uslyšel zvuk flétny, tak přistoupil blíže a díval se na mě nepřetržitě asi 6 s. Když jsem se ho zeptala, jestli si chce nástroj zkusit, začal se smát a podíval se na svoji paní asistentku. Ode mě si flétnu nevzal, musela mu ji podat paní asistentka. Celkově nevěděl, co se po něm žádá, byl nedůvěřivý. Všímal si většinou jen hraček. Zaujaly ho spíše výrazné zvuky a vysoké tóny sopránové flétny.

2.6.4. Chlapec s poruchou autistického spektra - těžká symptomatika

Věk: 12 let

Diagnóza: PAS-dětský autismus, nízko funkční (viz. kapitola 1.1)

Frekvenčně-sekvenční analýza:

Četnost výskytů jednotlivých kategorií jsme zaznamenávali do interakčních matic po jedné minutě audiovizuálního záznamu.

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**Četnost**	**Relativní četnost**
Oční kontakt	8	3	2	4	2	0	2	0	1	0	**22**	22/116=0,18
Proxemika	2	5	6	5	8	6	3	2	2	0	**39**	39/116=0,33
Opakované pohyby	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**	0/116=0
Pozice klidu	1	4	2	4	3	2	2	3	0	0	**21**	21/116=0,18
Smích	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	**2**	2/116=0,01
Hlasové projevy	3	3	4	1	7	2	1	3	2	1	**27**	27/116=0,23
Tanec	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3	**5**	5/116=0,04

∑											**116**	=1

Z uvedené interakční matice lze můžeme vyčíst, klient navazoval oční kontakt nejvíce v první minutě, konkrétně když mu byla hrána improvizace na altovou flétnu. Klient se nejvíce pohyboval po místnosti, když mu byla hrána lidová píseň, tedy v 5.minutě, zde se i klient nejčastěji smál a hlasově se projevoval, tedy zazpíval celou lidovou píseň sám. Nejvíce klidových pozic klient vykazoval ve 2. a 4. minutě. Ve 2. minutě si klient chtěl sám vyzkoušet hru na nástroj a ve 4.minutě mu byly hrány perkusní zvuky. Klient se tanečně vyjadřoval až na konci výzkumu, kdy mu byla hrána improvizace na tenorovou flétnu.

Reakce na různé druhy zvuků:

	Oční kontakt	Proxemika	Opakované pohyby	Pozice klidu	Smích	Hlasové projevy	Tanec
Perkusní zvuky	1	3	0	4	1	2	0
Hlubší rejstřík	7	10	0	4	0	3	0
Vyšší Rejstřík	0	9	0	2	0	2	0
„Zvláštní zvuky“	4	4	0	3	0	3	0
Přírodní zvuky	2	5	0	4	0	9	0
Lidová píseň	5	8	0	2	1	8	5
Četnost	**19**	**39**	**0**	**20**	**2**	**27**	**5**

Zkoušení nástroje:

	Sáhl si na nástroj	Vložil nástroj do úst	foukal	Oční kontakt
Sopránová flétna	Ano	Ano	ne	Ano (Četnost 3)

Emoce:

Ve tváři měl většinou neutrální výraz, na začátku působil znuděně. Když jsem začala hrát lidovou píseň, tak se usmíval a bylo vidět, že má radost. Působil spíše klidně.

Celkový dojem:

Chlapec docela dobře komunikoval. Na začátku stál u okna, pak si sedl na zem a pochvíli začal zívat, vypadal, že ho to nebaví. Při výběru, na jakou flétnu mám zahrát, upřednostnil tenor. Při imitaci bubnů udržel oční kontakt delší, než je 8 s. Když jsem se ho zeptala, jestli se mu to líbí, tak odpověděl, že jo. Po vyzvání, jestli by si chtěl na flétnu zahrát, tak se zvedl ze země a šel zase k oknu. Když jsem nehrála konkrétní píseň, tak si občas sám pro sebe něco řekl. Při hraní lidové písně „Skákal pes“ začal, zpíval i intonačně čistě. Následně si sám poručil, že chce zahrát píseň „Kočka leze dírou“, kterou taky celou sám a čistě odzpíval.

2.6.5. Chlapec s poruchou autistického spektra

Věk: 7 let

Diagnóza: PAS-dětský autismus, středně funkční (viz kapitola)

Sekvenčně-frekvenční analýza:

Četnost výskytů jednotlivých kategorií jsme zaznamenávali do interakčních matic po jedné minutě audiovizuálního záznamu.

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**Četnost**	**Relativní četnost**
Oční kontakt	2	2	3	1	1	4	4	1	1	2	**21**	21/168= 0,12
Proxemika	7	5	1	2	2	1	0	2	5	1	**26**	26/168= 0,15
Opakované pohyby	5	7	5	5	3	0	7	0	0	2	**34**	34/168= 0,20
Pozice klidu	2	2	4	1	3	2	3	2	1	3	**23**	23/168= 0,13
Smích	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	**1**	1/168=0, 01
Hlasové projevy	8	11	8	7	4	4	9	5	1	7	**63**	63/168= 0,37
Tanec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**	0/168=0
∑											**168**	=1

Z uvedené interakční matice můžeme vyčíst, že klient navazoval oční kontakt nejvíce v šesté a sedmé minutě, kdy mu bylo hráno na sopraninovou flétnu a zvláštní zvuky. Proxemiku klient nejvíce vykazuje na začátku šetření, kdy mu byla hrána improvizace na altovou flétnu. Opakovaných pohybů nejvíce klient měl ve druhé a sedmé minutě, kdy mu byla hrána improvizace na tenorovou flétnu a přírodní zvuky. V pozici klidu klient nejvíce setrvával ve třetí minutě, když mu byly hrány perkusní zvuky, tehdy se také jednou usmál. Hlasově se klient nejvíce projevoval ve druhé minutě, kdy mu byla hrána improvizace na sopránovou flétnu. Klient netančil.

Reakce na různé druhy zvuků:

	Oční kontakt	Proxemika	Opakované pohyby	Pozice klidu	Smích	Hlasové projevy	Tanec
Perkusní zvuky	2	4	6	7	1	9	0
Hlubší rejstřík	3	7	10	3	0	11	0
Vyšší Rejstřík	6	3	6	2	0	14	0
„Zvláštní zvuky“	6	4	3	2	0	12	0
Přírodní zvuky	2	5	7	5	0	10	0
Lidová píseň	2	3	2	4	0	7	0
Celkem	**21**	**26**	**34**	**23**	**1**	**63**	**0**

Zkoušení nástroje:

	Sáhl si na nástroj	Vložil nástroj do úst	foukal	Oční kontakt
Sopránová flétna	ano	Ano	ne	ne

Emoce:

Od začátku byl chlapec velmi roztěkaný, pořád pobíhal po místnosti. Ve tváři měl neutrální výraz.

Celkový dojem:

Již od začátku ho zaujala kamera, od které jsme ho museli několikrát odhánět. Jakmile jsem začala hrát, tak se chytal za uši a rozhazoval rukama. U toho vydával pisklavé zvuky a poskakoval. Jakmile jsem přestala hrát, tak se zklidnil. Posadil se na sedací balon a při imitaci bubnů poskakoval na balonu. Když jsem hrála zvláštní zvuky, tak před očima kmital prsty levé ruky. Nástroj si do ruky vzal, i jej vložil do úst, ale nefoukal, bylo vidět, že s tím má problém.

2.6.6. Chlapec s poruchou autistického spektra

Věk: 8 let

Diagnóza: PAS-dětský autismus, středně funkční (viz kapitola 1.1)

Sekvenčně-frekvenční analýza:

Četnost výskytů jednotlivých kategorií jsme zaznamenávali do interakčních matic po jedné minutě audiovizuálního záznamu.

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**Četnost**	**Relativní četnost**
Oční kontakt	1	1	0	3	1	1	5	2	3	0	**17**	17/94=0,18
Proxemika	4	3	2	3	4	6	0	5	3	3	**33**	33/94=0,35
Opakované pohyby	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**	0/94=0
Pozice klidu	2	2	2	3	2	3	2	2	1	0	**19**	19/94=0,20
Smích	2	2	2	2	1	2	4	1	2	0	**18**	18/94=0,19
Hlasové projevy	0	0	0	0	1	1	0	1	4	0	**7**	7/94=0,07
Tanec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**	0/94=0
∑											**94**	=1

Z uvedené interakční matice můžeme vyčíst, že klient navazoval nejčastěji oční kontakt v sedmé minutě, kdy si klient mohl sám vyzkoušet hru na zobcovou flétnu, zde se i klient nejvíce smál. Proxemiku nejvíce vykazoval v šesté minutě, kdy mu byla hrána improvizace na sopránovou flétnu. Hlasově se klient nejvíce projevoval v deváté minutě, kdy mu byla hrána lidová píseň. Klient netančil.

Reakce na různé druhy zvuků:

	Oční kontakt	Proxemika	Opakované pohyby	Pozice klidu	Smích	Hlasové projevy	Tanec
Perkusní zvuky	1	4	0	1	1	4	0
Hlubší rejstřík	3	6	0	5	1	4	0
Vyšší Rejstřík	1	8	0	2	0	3	0
„Zvláštní zvuky“	1	4	0	1	0	3	0
Přírodní zvuky	0	5	0	3	0	3	0
Lidová píseň	1	6	0	5	2	1	0
Celkem	**7**	**33**	**0**	**17**	**18**	**18**	**0**

Zkoušení nástroje:

	Sáhl si na nástroj	Vložil nástroj do úst	Foukal	Oční kontakt
Sopránová flétna	ano	Ano	ano	ano (Četnost 10)

Emoce:

Chlapec byl velmi roztěkaný. Pořád potřeboval něco dělat.

Celkový dojem:

Když jsem začala hrát, tak ke mně přistoupil a navázal dlouhý oční kontakt. Poté se chvíli rozhlížel po místnost, nejvíce ho zaujala kamera, od té jsme ho pětkrát odháněli. Nejvíce klidný byl u tenorové flétny, kdy seděl s paní asistentkou na balonu. Když jsem hrála

lidovou píseň „Skákal pes“, tak se usmíval. Při zkoušení hry na flétnu do nástroje foukal ze všech sil a smál se u toho, bylo vidět, že se mu to líbí. S nástrojem si vydržel hrát déle jak půl minuty, pak chvíli přestal a chtěl si to vyzkoušet znovu. Poté si hrál s flétnou minutu a chtěl si vyzkoušet i další flétny, po celou dobu se smál a bylo vidět, že ho to baví.

2.6.7. Chlapec s poruchou autistického spektra

Věk: 9let

Diagnóza: PAS – dětský autismus, středně funkční (viz kapitola 1.1), epilepsie

Sekvenčně-frekvenční analýza:

Četnost výskytů jednotlivých kategorií jsme zaznamenávali do interakčních matic po jedné minutě audiovizuálního záznamu.

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**Četnost**	**Relativní četnost**
Oční kontakt	6	8	6	6	4	9	6	13	7	11	**76**	76/154=0,49
Proxemika	1	0	0	0	4	4	2	4	5	5	**25**	25/154=0,16
Opakované pohyby	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	**2**	2/154=0,01
Pozice klidu	2	1	1	2	2	3	2	3	2	2	**20**	20/154=0,12
Smích	1	1	1	0	2	4	2	1	0	0	**12**	12/154=0,07
Hlasové projevy	3	0	4	0	1	1	1	1	1	2	**14**	14/154=0,09
Tanec	0	0	0	0	0	0	0	2	0	3	**5**	5/154=0,03

∑											**154**	=1

Z uvedené interakční matice můžeme vyčíst, že klient navazoval nejvíce oční kontakt v osmé minutě, kdy klientovi byly hrány perkusní zvuky. Nejvíce proxemiky můžeme zaznamenat v deváté a desáté minutě, kdy klientovi byla hrána lidová píseň, zde se vyskytuje i nejvíce tanečních pohybů. Nejvíce se klient smál v šesté minutě, kdy poslouchal přírodní zvuky. Hlasově se klient nejvíce projevoval ve třetí minutě, kdy poslouchal improvizaci na sopránovou flétnu.

Reakce na různé druhy zvuků:

	Oční kontakt	Proxemika	Opakované pohyby	Pozice klidu	Smích	Hlasové projevy	Tanec
Perkusní zvuky	16	3	2	3	1	3	0
Hlubší rejstřík	12	2	0	5	1	1	0
Vyšší Rejstřík	10	4	0	2	1	4	0
„Zvláštní zvuky“	13	2	0	3	3	2	0
Přírodní zvuky	14	5	0	4	4	3	0
Lidová píseň	11	9	0	3	2	3	5
Celkem	**76**	**25**	**2**	**20**	**12**	**14**	**5**

Zkoušení nástrojů:

	Sáhl si na nástroj	Vložil nástroj do úst	Foukal	Oční kontakt
Sopránová flétna	Ano	ano	ano	Ne

Emoce:

Emoce nijak zvlášť ve tváři neprojevoval. Celou dobu působil klidným dojmem, jen když jsem začala hrát přírodní zvuky, tak se smál jinak měl po celou dobu neutrální výraz.

Celkový dojem:

Celou dobu seděl ve strnulé pozici a navazoval dlouhé oční kontakty, když jsem mu nabídla, ať si nástroj vyzkouší, tak neváhal a začal do nástroje foukat a zakrýval i prstové dírky. Oční kontakt při tom nenavazoval, což ale mohlo být způsobeno soustředěním se na „hru“ na nástroj. U lidové písně, si spíše broukal, než že by vyloženě zpíval. Když jsem hrála ve vyšším rejstříku, tak pohyboval prsty do rytmu.

2.6.8. Chlapec s poruchou autistického spektra

Věk: 6 let

Diagnóza: PAS – Aspergerův syndrom, vysokofunkční (viz kapitola 1.1)

Frekvenčně-sekvenční analýza:

Četnost výskytů jednotlivých kategorií jsme zaznamenávali do interakčních matic po jedné minutě audiovizuálního záznamu.

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**Četnost**	**Relativní četnost**
Oční kontakt	7	7	6	7	4	4	6	5	6	7	**59**	59/155= 0,38
Proxemika	2	0	0	2	1	3	4	2	0	3	**17**	17/155= 0,10
Opakované pohyby	0	0	0	0	0	0	4	2	1	0	**7**	7/155=0,04
Pozice klidu	1	1	1	1	1	4	3	2	3	2	**19**	19/155= 0,12
Smích	3	0	3	1	4	1	0	2	2	3	**19**	19/155= 0,12
Hlasové projevy	4	2	3	4	4	3	2	2	4	4	**32**	32/155= 0,20

Tanec	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	**2**	2/15 5=0, 01
∑											**155**	=1

Z uvedené interakční matice můžeme vyčíst, že klient velmi často navazoval oční kontakt. Nejvíce proxemiky bylo zjištěno v sedmé minutě, kdy klientovi byla hrána improvizace na sopraninovou flétnu, zde se také nejvíce objevovaly opakované pohyby. Pozice klidu byla zaznamenána nejvíce v šesté minutě, kdy klient poslouchal přírodní zvuky. Nejvíce se smál v páté minutě, kdy klient poslouchal zvláštní zvuky. Hlasově se projevoval velmi často, odpovídal na položené otázky. Tanec byl zaznamenán jen v malé míře v osmé minutě, kdy klientovi byly hrány perkusní zvuky.

Reakce na různé druhy zvuků:

	Oční kontakt	Proxemika	Opakované pohyby	Pozice klidu	Smích	Hlasové projevy	Tanec
Perkusní zvuky	8	4	2	3	4	5	2
Hlubší rejstřík	8	5	0	2	2	4	0
Vyšší Rejstřík	11	1	1	1	2	4	0
„Zvláštní zvuky“	4	0	0	3	6	5	0
Přírodní zvuky	10	2	0	6	2	9	0
Lidová píseň	9	5	2	4	3	5	0
Celkem	**51**	**17**	**7**	**19**	**19**	**32**	**2**

Zkoušení nástroje:

	Sáhl si na nástroj	Vložil nástroj do úst	foukal	Oční kontakt
Sopránová flétna	Ano	Ano	ano	Ano (Četnost 9)

Emoce:

Od začátku působil velmi klidně, když se mu něco líbilo, tak se usmál. Byl trochu ostýchavý, když si měl nástroj vyzkoušet, ale nakonec to skvěle zvládl.

Celkový dojem:

Chlapec od začátku velmi dobře reagoval. Když jsem se ho zeptala, jestli zná zobcovou flétnu, tak odpověděl, že jo, že ji má doma. Když jsem hrála, začal se rozhlížet po místnosti, navázal upřený oční kontakt vždy, když jsem hrála ve vyšším rejstříku. Když zazněla lidová píseň „Skákal pes“, začal se vrtět do rytmu a pak začal i zpívat. Když jsem vzala do ruky sopránovou flétnu, hned začal mluvit o tom, že má doma úplně stejnou, akorát bílou.

2.6.9. Chlapec s poruchou autistického spektra-lehká symptomatika

Věk: 7 let

Diagnóza: PAS-Aspergerův syndrom, vysokofunkční (viz kapitola 1.1)

Frekvenčně-sekvenční analýza:

Četnost výskytů jednotlivých kategorií jsme zaznamenávali do interakčních matic po jedné minutě audiovizuálního záznamu.

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**Četnost**	**Relativní četnost**
Oční kontakt	8	9	4	2	4	3	2	2	2	3	**39**	39/163= 0,23
Proxemika	0	0	0	0	2	3	1	3	2	11	**22**	22/163= 0,13
Opakované pohyby	4	3	3	6	1	0	0	2	0	0	**19**	19/163= 0,11
Pozice klidu	1	3	2	3	3	2	2	1	1	0	**18**	18/163= 0,11
Smích	7	6	4	3	1	2	0	1	0	0	**24**	24/163= 0,14
Hlasové projevy	1	3	7	5	3	2	2	3	1	8	**35**	35/163= 0,21

Tanec	0	0	0	0	0	0	0	0	5	1	**6**	6/163=0,03
∑											**163**	=1

Z uvedené interakční matice můžeme vyčíst, že oční kontakt klient navazoval nejvíce ve druhé minutě, kdy mu byla hrána lidová píseň. Proxemiku můžeme nejvíce zaznamenat na konci šetření, kdy klient slyšel improvizaci na tenorovou flétnu. Opakované pohyby se nejvíce objevovali ve 4. minutě, kdy byly přírodní zvuky. Smíchem se nejvíce klient projevoval hned na počátku šetření, kdy zobcovou flétnu slyšel poprvé a byla mu hrána improvizace na altovou flétnu. Hlasově se vyjadřoval nejvíce ve 3. minutě, kdy byly hrány na flétnu přírodní zvuky a on říkal, co mu to za zvuk připomíná. Tanečně se projevil na konci šetření, kdy mu byla hrána improvizace na sopránovou flétnu.

Reakce na různé druhy zvuků:

	Oční kontakt	Proxemika	Opakované pohyby	Pozice klidu	Smích	Hlasové projevy	Tanec
Perkusní zvuky	2	1	2	3	3	4	0
Hlubší rejstřík	7	10	3	6	7	2	1
Vyšší Rejstřík	9	3	1	3	5	4	4
„Zvláštní zvuky“	1	3	4	1	3	3	0
Přírodní zvuky	6	2	6	2	1	12	0
Lidová píseň	10	4	3	3	5	9	0
Celkem	**35**	**22**	**19**	**18**	**24**	**34**	**5**

Zkoušení nástroje:

	Sáhl si na nástroj	Vložil nástroj do úst	foukal	Oční kontakt
Sopránová flétna	Ano	Ano	ano	Ano (Četnost 4)

Emoce:

Poprvé, když uslyšel zvuk flétny, tak se začal smát. Bylo na něm vidět, že hlubší rejstřík zobcové flétny ho uklidňuje. Když slyšel tóny vyššího rejstříku, tak se kutálel po zemi.

Celkový dojem:

Na začátku ležel na zemi a nedával pozor, jakmile uslyšel první tón hned otočil hlavu ve směru zvuku. Po chvíli začal tleskat a zeptal se: „Co to je?“. Píseň „Skákal pes“ poznal hned a začal ji následně zpívat. Píseň „Pásla ovečky“ prý nezná. Následně se zeptal, jaká píseň bude následovat. U písně „Běžela ovečka“ začal vydávat pisklavé zvuky. Hraní na flétnu si hned vyzkoušel, krásně do nástroje foukal a když se mu povedlo vyloudit z nástroje nějaký tón, tak se hned zasmál, vypadal, že ho to velmi baví. Když se hrálo v rychlejším tempu s imitací bicích nástrojů, tak začal skákat na sedacím balonu.

2.6.10. Chlapec s poruchou autistického spektra-lehká symptomatika

Věk: 7 let

Diagnóza: PAS – Aspergerův syndrom, vysokofunkční (viz kapitola 1.1)

Frekvenčně-sekvenční analýza:

Četnost výskytů jednotlivých kategorií jsme zaznamenávali do interakčních matic po jedné minutě audiovizuálního záznamu.

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**Četnost**	**Relativní četnost**
Oční kontakt	9	6	7	6	7	8	8	5	8	5	**69**	69/192= 0,35
Proxemika	0	0	0	0	3	5	1	7	1	4	**21**	21/192= 0,10
Opakované pohyby	3	1	3	2	3	2	1	0	1	0	**16**	16/192= 0,08
Pozice klidu	3	2	3	4	3	3	4	2	1	0	**25**	25/192= 0,13
Smích	4	4	1	3	2	2	2	0	4	2	**24**	24/192= 0,12
Hlasové projevy	3	1	2	6	4	1	3	3	3	1	**27**	27/192= 0,14

Tanec	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	**10**	10/192= 0,05
∑											**192**	=1

Z uvedené interakční matice můžeme vyčíst, že nejvíce oční kontakt navazoval na začátku výzkumného šetření a to konkrétně, když byla hrána improvizace na altovou flétnu. Nejvíce proxemiky můžeme zaznamenat v osmé minutě, kdy mu byla hrána improvizace na tenorovou flétnu. Hlasově se klient projevoval nejčastěji ve 4. minutě, kdy klientovi byly hrány přírodní zvuky, jako kukačka, atd. (viz kapitola 1.5). Tanečně se klient nejvíce projevoval na konci šetření, kdy mu byla hrána improvizace na sopránovou flétnu.

Reakce na různé druhy zvuků:

	Oční kontakt	Proxemika	Opakované pohyby	Pozice klidu	Smích	Hlasové projevy	Tanec
Perkusní zvuky	10	5	0	3	3	4	1
Hlubší rejstřík	13	7	5	7	8	3	1
Vyšší Rejstřík	10	6	4	3	5	3	8
„Zvláštní zvuky“	7	0	4	3	1	3	0
Přírodní zvuky	11	0	1	5	3	9	0
Lidová píseň	9	3	2	4	4	5	2
Celkem	**60**	**21**	**16**	**25**	**24**	**27**	**10**

Zkoušení nástroje:

	Sáhl si na nástroj	Vložil nástroj do úst	Foukal	Oční kontakt
Sopránová flétna	Ano	ano	ano	Ano (Četnost 9)

Emoce:

Občas si zakrýval uši. Při hlubším rejstříku působil velmi klidně. Když jsem hrála improvizaci v rychlejším tempu, tak měl radost. Když jsem se ho zeptala, jestli si chce zkusit taky zahrál, tak bylo vidět, že se stydí, ale nakonec si šel flétnu vyzkoušet.

Celkový dojem:

Od začátku byl velmi zvídavý, ptal se, co to je za flétny a reagoval na každou otázku. Když jsem napodobovala např. „zvuk kukačky“, tak hned říkal, co mu to připomíná a smál se. Když jsem hrála lidovou píseň, hned poznal, že je to „Skákal pes“ a poručil si, že chce slyšet píseň „Běžela ovečka“. Při vyšším rejstříku si zakrýval uši. Když jsem hrála v rychlejším tempu, nebo imitovala bicí, tak začal tančit. Skvěle reagoval, jak na hudbu, tak mluvené slovo.

2.7. Hodnocení výzkumu - diskuze

V této kapitole se budeme zaměřovat na výzkumné otázky, které jsme si stanovili v kapitole a pokusíme se na ně odpovědět. Dále zhodnotíme dosažení cílů šetření, které jsme si vytyčili v kapitole 2.2.

- **Zjistit, zda klient bude navazovat oční kontakt s hráčem na zobcovou flétnu.**

V kapitole 1.1 uvádíme, že klienti mají problém s navazováním očního kontaktu a u některých dětí s PAS oční kontakt chybí úplně. V našem šetření jsme objevili, že u žádného z klientů oční kontakt nechyběl a vždy se vyskytoval ať už v menším, či větším množství. Oční kontakt závisí na motivaci klienta do šetření a vztahu k zobcové flétně.

Z našeho výzkumu vyplývá, že nejvíce klienti navazovali oční kontakt na začátku šetření. Můžeme také vypozorovat vztah, že děti s PAS, které jsou vysoko fukční mají větší četnost očního kontaktu, než dětí s PAS, které jsou středně funkční, nebo nízko funkční.

Nejvyšší četnost očního kontaktu klienti vykazují u poslechu hlubšího rejstříku, tedy když jim bylo hráno na altovou a tenorovou flétnu.

Nejnižší četnost očního kontaktu byla zaznamenána u klientů, když měli možnost si nástroj sami vyzkoušet. Toto může být způsobeno zaujatostí částmi nástroje. (Viz kapitola 1.1)

- **Zjistit, jak klienti reagují za různé zvuky zobcové flétny, popřípadě na které reagují nejvíce a na které nejméně.**

V následujících grafech popíšeme, kolik klientů reagovalo na jednotlivé druhy zvuků a jak reagovali v jednotlivých sociálních oblastech.

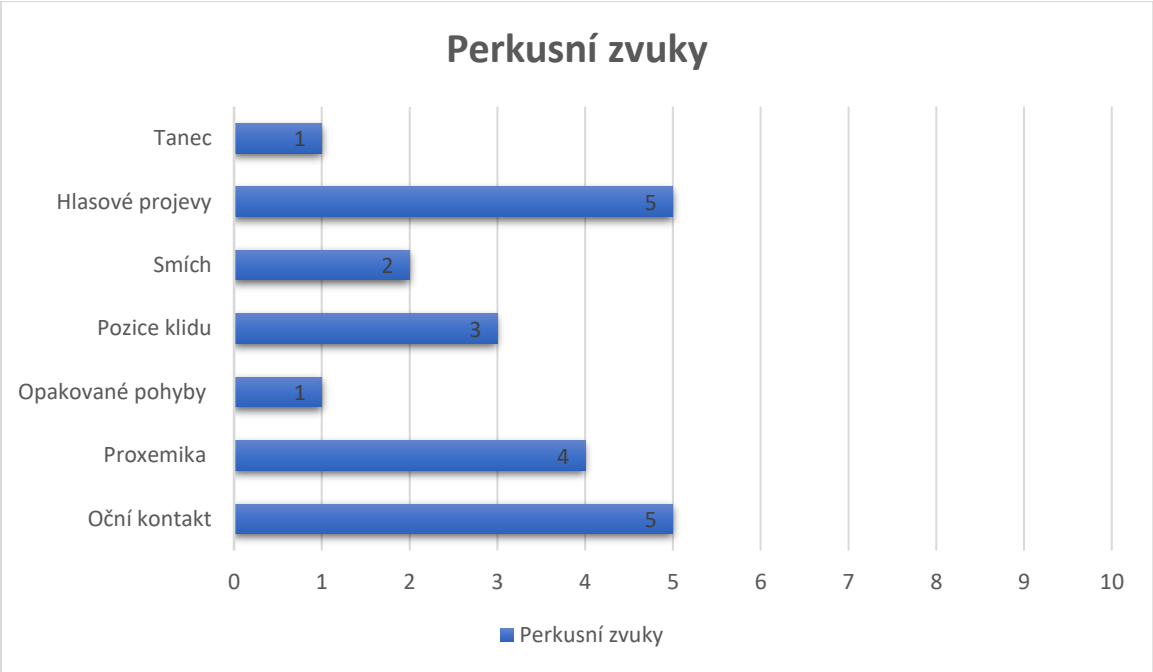

Na grafu můžeme vidět kolik klientů, jak reagovalo na perkusní zvuky v jednotlivých sociálních oblastech. Pět dětí navazovalo oční kontakt u perkusních zvuků. Tři klienti vykazovali proxemiku, jen jeden vykazoval opakované pohyby a tanec, což může být způsobeno tím, že perkusní zvuky vykazují změněný stav vědomí, jako při meditaci. (viz kapitola 1.4) U dětí s PAS se tyto zvuky dají využít při situacích, kdy se nám zdá dítě rozrušené, což může vyvolat nárust např. opakovaných pohybů. Tento druh zvuků měl celkově na děti s PAS uklidňující účinek.

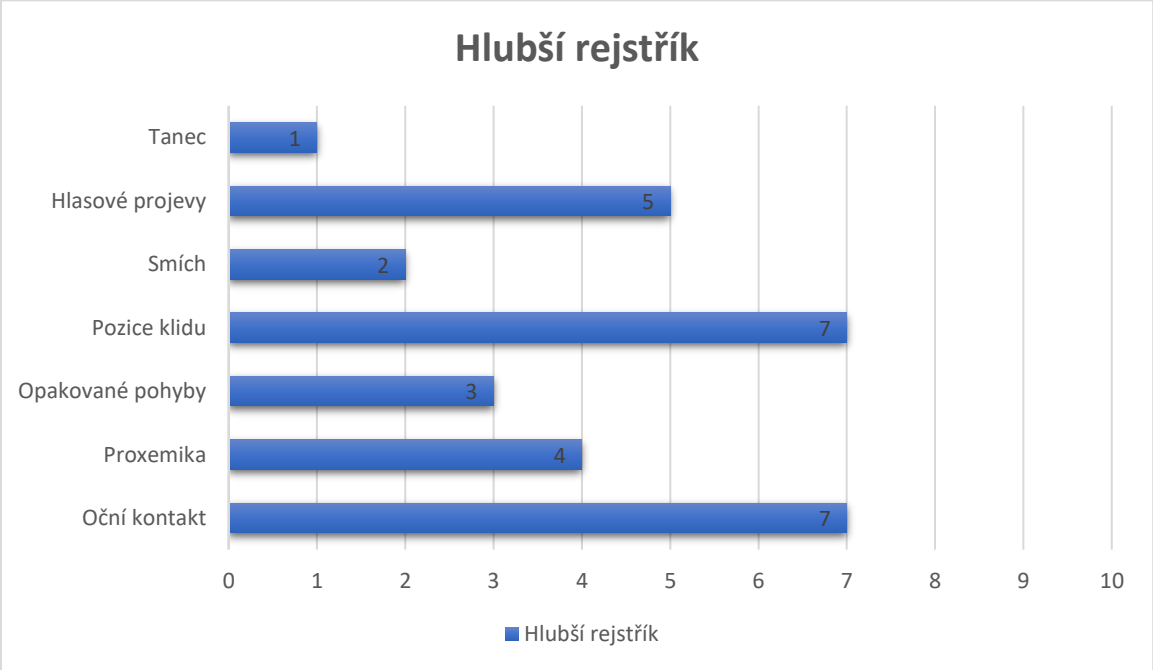

Oční kontakt zde navazovalo sedm klientů a zároveň také sedm klientů vykazovalo pozici klidu, což podporuje Kantorovo obecné tvrzení, že hlubší tóny mají zklidňující účinek

na člověka. Proxemiku vykazovali jen čtyři klienti, což podporuje starou šamanskou teorii, že hudba s hlubokými tóny má účinek na dlouhé kosti, tyto tóny v nich rezonují a celkově člověka zklidní. (viz kapitola 1.4) Hru na zobcovou flétnu v hlubším rejstříku můžeme použít tehdy, když budeme chtít děti s PAS uklidnit po nějaké aktivitě, nebo budeme chtít, aby nám naslouchali. Hlasové projevy zde vykazovalo pět klientů, jelikož je zobcová flétna nástroj, který má napodobovat lidský hlas (viz kapitola 1.5), tak klienti mají nutkání zpívat spolu s hraním na zobcovou flétnu. Tuto metodu můžeme využít, když budeme chtít, aby klient vykazoval nějakou hlasovou aktivitu.

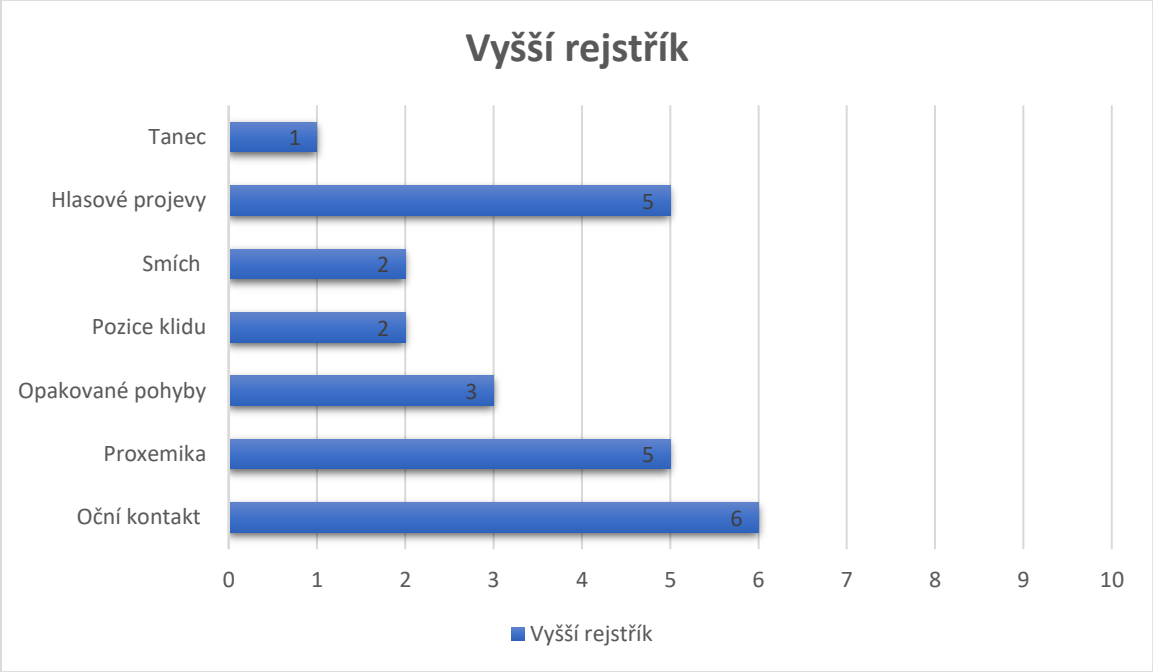

Oční kontakt navazovalo šest klientů. Pět klientů vykazovalo proxemiku, což znamená, že vysoké tóny nutily klienty se pohybovat. Vysoké tóny zobcové flétny můžeme využít, když budeme chtít, aby děti s PAS s námi navázali oční kontakt a začali nás vnímat, např. při zahájení učení atd. Vysoké tóny působí napětí, což můžeme také využít, když budeme chtít dítě na něco upozornit.

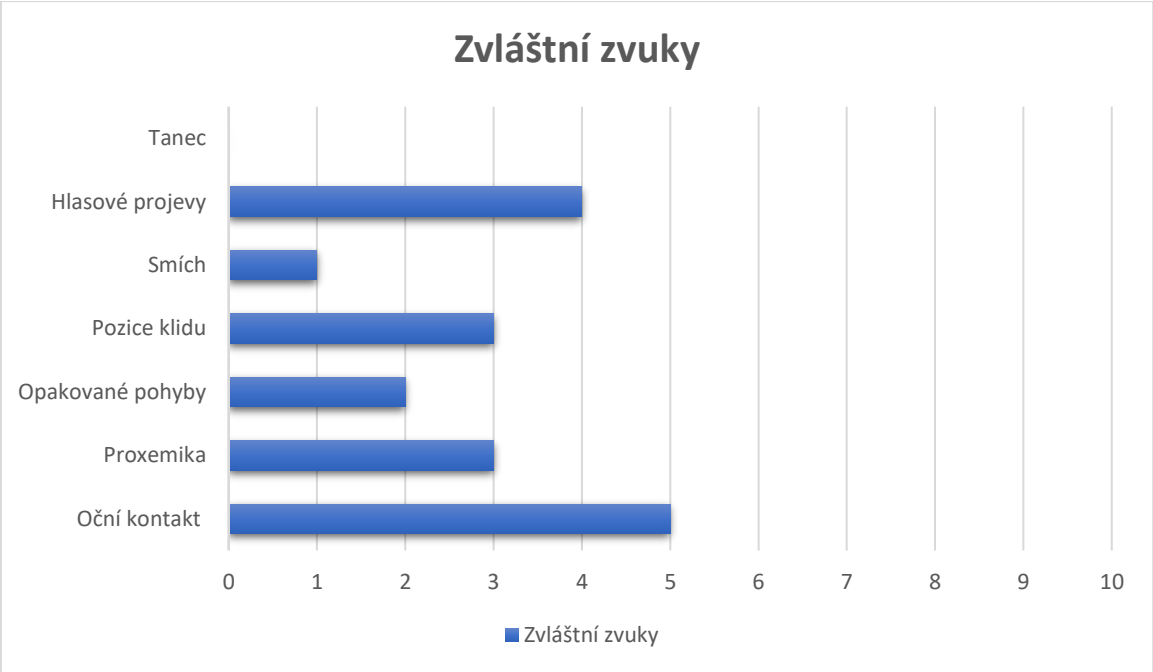

Oční kontakt navazovala polovina klientů. Čtyři klienti vykazovali hlasové projevy a jen tři klienti pozici klidu, což může být způsobeno disonancemi, které navozují pocit neklidu. (viz kapitola 1.5) Tyto zvuky se dají použít u dětí s PAS spíše na upozornění, že dělají něco nežádoucího. Nepůsobí na ně nijak kladně.

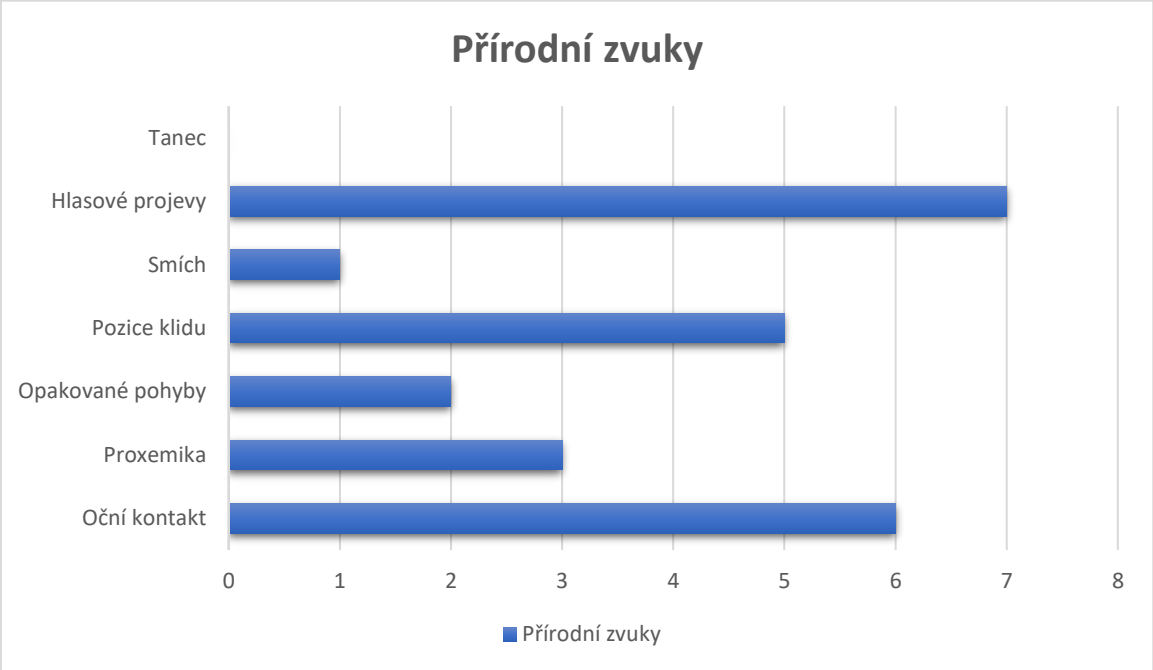

Nejvíce klientů zde mělo hlasové projevy, což je způsobeno tím, že klienti hádali, co jim zvuk připomíná, a nebo napodobovali tento zvuk. Což také můžeme u dětí s PAS využít k aktivizaci komunikace, protože více jak polovina klientů i zároveň navazovala oční kontakt. Polovina klientů vykazovala pozici klidu, což může být právě způsobeno asociací zelené barvy při přírodních zvucích. (viz kapitola 1.4)

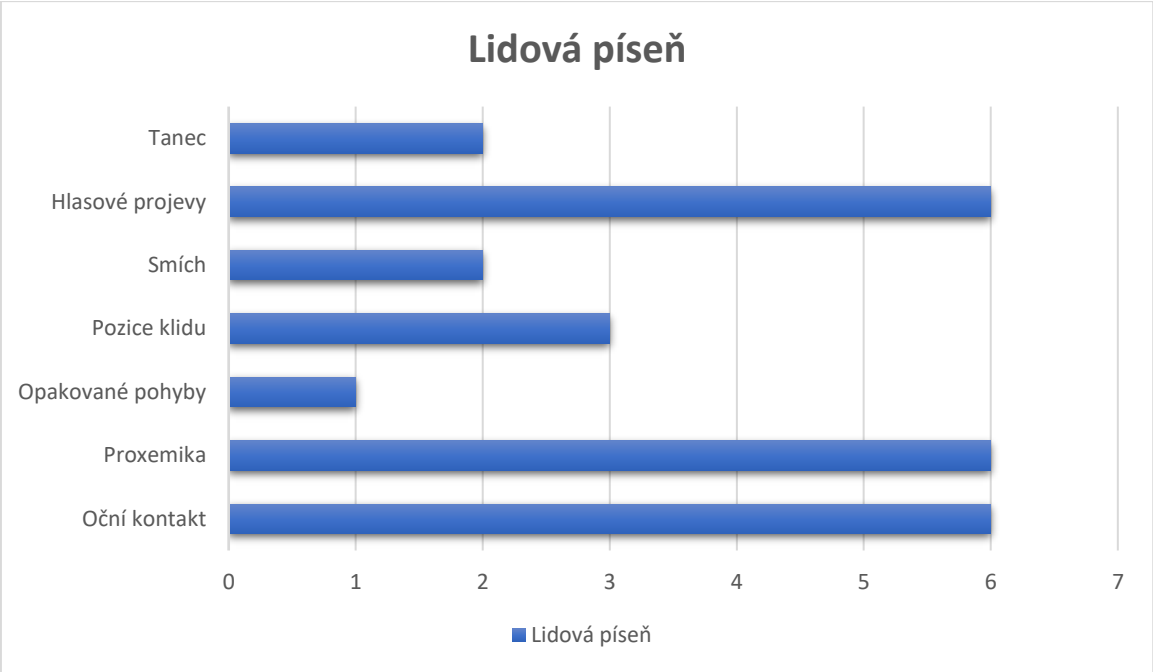

Lidová píseň „Skákal pes“ bylo něco, co většina klientů moc dobře znalo, ať už to někdy slyšeli, nebo sami osobně znali melodii i text. Proto zde nejvíce klientů vykazuje hlasové projevy. Lidová píseň se používá k aktivizaci paměti, můžeme ji tedy využít pro lepší zapamatování např. určitých úkonů u dětí s PAS.

- **Zjistit, jestli klienti mají sami zájem si nástroj vyzkoušet a jsou schopni sami foukat do zobcové flétny.**

V následujícím grafu je uvedeno kolik klientů si sáhlo na nástroj, kolik klientů nástroj vložilo do úst, kolik do něj foukalo a kolik klientů při tomto úkonu navazovalo oční kontakt s hráčem na zobcovou flétnu.

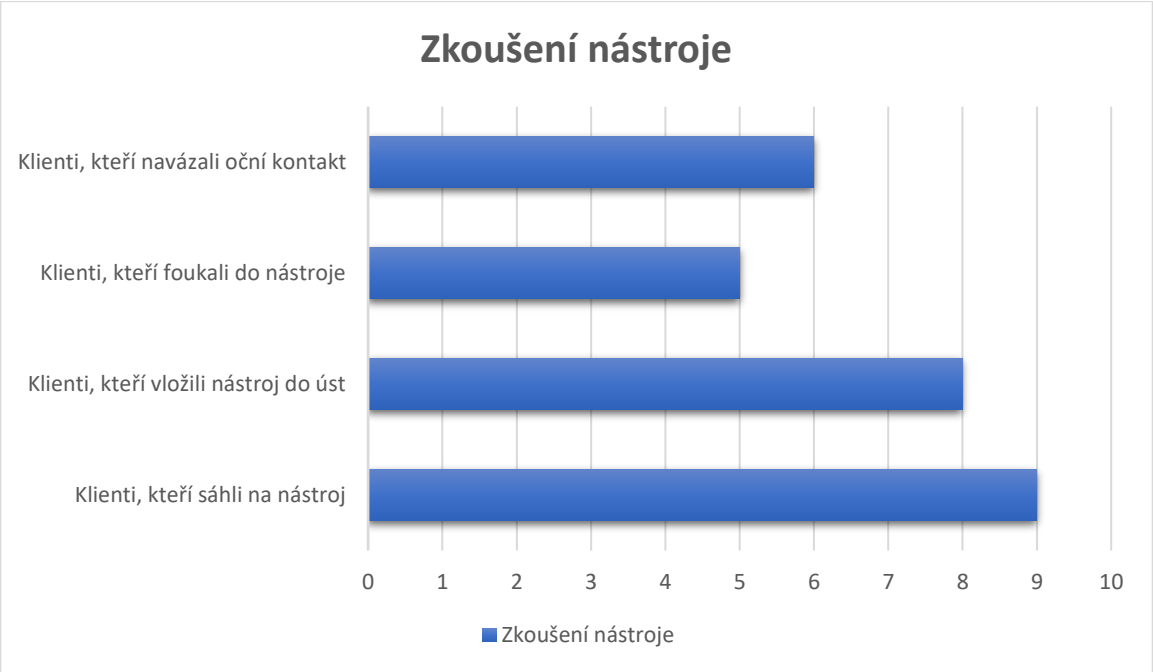

Téměř všichni klienti si na nástroj sáhli a osm klientů nástroj vložilo do úst, co vykazuje velký zájem o zobcovou flétnu. Polovina klientů do nástroje začala foukat, což můžeme využít u dětí s PAS k rozvoji dýchání. Některé děti celkově mají problém s foukáním, například sfukováním svíček, vyfukováním bublin atd. Zobcová flétna může být dobrý prostředek k naučení této dovednosti. Více než polovina klientů při této činnosti navazovala oční kontakt, jelikož chtěli hráče na zobcovou flétnu napodobit, zobcová flétna se dá také využít i k nácviku očního kontaktu u dětí s PAS. Zobcová flétna také díky tomu, že klade minimální odpor (viz 1.5 kapitola) se dá využít i pro děti s poruchou s PAS, aby hráli sami na nástroj, pokud budou vykazovat hudební sklony, jelikož tento nástroj je poměrně váhově lehký a plastové flétně se nestane nic i při pádu na zem.

Závěr

Tato bakalářská práce je zaměřena zobcovou flétnu jako motivaci k posilování sociálních dovedností u dětí s poruchou autistického spektra. V teoretické části je zaměřena na klasifikaci poruch autistického spektra, jejich jednotlivých projevů, dále také tzv. „autistickou triádu“, v nichž jsou obsaženy položky sociální dovednosti, zájmy a komunikace. Dále je zde popsána motivace u dětí s PAS se svými specifiky. Hudební aspekt a jeho účinky na člověka jsou popsány v další kapitole spolu se zobcovou flétnou, je zde uveden její popis, vývoj a jednotlivé techniky hry. Na tyto informace se pak zaměřuji i v praktické části.

Druhá část této práce je věnována praktickému šetření. Zde jsou uvedeny cíle šetření, výzkumné metody, které byly použity v rámci výzkumného šetření. Dále je zde uvedeno kde se výzkum uskutečnil a jsou zde uvedeny vyčleněné kategorie, které jsou blíže specifikovány.

Při realizaci výzkumu je zde popsáno setkání a reakce jednotlivých zúčastněných klientů jsou zaznamenány do tabulek, které jsou doplněny o slovní ohodnocení. Zastoupená škála klientů zde byla rozmanitá, výzkumu se zúčastnili tři vysoko funkční děti s PAS, tři středně funkční a čtyři nízko funkční děti s PAS.

Byla jsem velmi ráda, že všichni klienti, a hlavně jejich rodiče, kteří s účastí svých dětí na výzkumu souhlasili se účastnili aktivně mého šetření. Žádné větší komplikace u výzkumu nenastali i díky dohledu asistentů.

Tato práce pro mě samotnou byla obrovským přínosem díky tomu, že jsem se mohla setkat s takovou skupinou dětí s PAS a také si zkusit na vlastní kůži, jak k takovým dětem přistupovat, nejen z hlediska speciálně pedagogického, ale také hudebního.

Má závěrečná práce by měla být přínosem jak už odborníkům, či speciálním pedagogům, kteří se zabývají poruchami autistického spektra a pracují s takovými klienty či žáky, nebo učitelům na ZUŠ, kteří žáky s PAS vyučují, nebo také v oblasti muzikoterapie, kdy by se zobcová flétna mohla zařadit do běžné muzikoterapeutické praxe.

Seznam bibliografických citací

BAZALOVÁ, B. Poruchy autistického spektra: teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN:978-80-210-5781-4.

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ. *Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků s poruchou autistického spektra nebo vybraným psychickým onemocněním*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4453-6.

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ. *Strukturované učení: vzdělávání dětí s autismem a jinými vývojovými poruchami*. Praha: Portál, 2008. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-475-5.

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ. *Rozvoj sociálních dovedností u dětí s autismem: (pro děti předškolního věku a pro děti se sníženými rozumovými schopnostmi)*. V Praze: Pasparta, 2013. ISBN 978-80-905576-2-8.

DAVIES, G. 2011 in Bazalová, B. *Poruchy autistického spektra: teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN:978-80-210-5781-4.

FRANĚK, Marek. *Hudební psychologie*. V Praze: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0965-7.

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-367-6.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

HEAL, WIGRAM. *Music Therapy in Health and Education,* Jessica Kingsley (1993) ISBN*:* 9781853021756

HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4675-3.

HRDLIČKA, Michal a Vladimír KOMÁREK, ed. *Dětský autismus: přehled současných poznatků*. 2., dopl. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0686-6.

HURNÍKOVÁ, K. *Zobcová flétna: od metodických problémů k rozvíjení tvořivosti*. Disertační práce. Katedra HV. Pedagogická fakulta UK. Praha, 2008.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

JELÍNKOVÁ, M. NETUŠIL, R. *Autismus I. Problém komunikace dětí s autismem*. Praha: IPPP ČR, 1999.

JELÍNKOVÁ, Miroslava. *Vzdělávání a výchova dětí s autismem*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-7290-042-0.

JELÍNKOVÁ, Miroslava. *Autismus II: problémy v sociálních vztazích dětí s autismem.* Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2000.

KANTOR, Jiří, Matěj LIPSKÝ a Jana WEBER. *Základy muzikoterapie*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2846-9.

KRAUS, Blahoslav. *Sociální aspekty výchovy*, 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. ISBN 80-7041-135-X.

MICHELS, U. *Encyklopedický atlas hudby*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000,ISBN 80-7106-238-3.

MIKŠÍK, Oldřich a Libuša MARŠÁLOVÁ. *Metodológia a metódy psychologického výskumu: celoštátna vysokoškolská učebnica pre filoz. fakulty vys. škôl*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1990.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0592-7.

NAZAJKINSKIJ, Jevgenij V. *O psychológii hudobného vnímania*. Bratislava: Opus, 1980.

PEETERS, Theo. *Autismus: od teorie k výchovně-vzdělávací intervenci*. Praha: Scientia, 1998. ISBN 80-7183-114-X.

PLHÁKOVÁ, Alena. Academia, 2003.*Učebnice obecné psychologie*. [s.l.]:. ISBN 80-200-1086-6.

POLÍNEK, Martin Dominik a Zdeňka POLÍNKOVÁ. *Rozvoj žáka s jinakostí na ZUŠ: (předcházení problémům)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-5056-8.

THOROVÁ, K. 2006 in Bazalová, B. *Poruchy autistického spektra: teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN:978-80-210-5781-4.

THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra: dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, dezintegrační porucha*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-091-7.

THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*. Rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0768-9.

UNKEFER ROBERT F. (ed.) (1990). *Music therapy in the Treatment of adults with mental disorders*. New York: Schirmer Books. 208 pages. ISBN 0-02-873032-1.

VERMEULEN, Peter. *Autistické myšlení*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1600-3.

VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-387-1.

ŽAMPACHOVÁ, Zuzana a Věra ČADILOVÁ. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem s poruchami autistického spektra*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3377-6.

Webové zdroje

[online]. Dostupné z: http://www.apropojicin.cz/advice/pro-osoby-s-postizenim/terapie-a-volny-cas/alternativni-a-augmentativni-komunikace?cslug=pro-osoby-s-postizenim&categorySlug=terapie-a-volny-cas

[online] Dostupné z: http://www.zusbreznice.cz/odkazy-zajimavosti-hudebni-nastroje-zobcova-fletna.cz

[online]. Copyright © 2019 eStránky.cz [cit. 16.11.2020]. Dostupné z: https://jednoduchahudebka.estranky.cz/clanky/fletny.html

[online]. Dostupné z: http://www.flautoskola.cz

[online]. Dostupné z: https://www.holos.cz/muzikoterapie

[online]. Dostupné z: https://mediately.co/cz/icd/F00-F99/set/F80-F89/cls/F84.0/dětský-autismus

[online]. Dostupné z: https://mediately.co/cz/icd/F00-F99/set/F80-F89/cls/F84.2/rettův-syndrom

[online]. Dostupné z: https://mediately.co/cz/icd/F00-F99/set/F80-F89/cls/F84.4/hyperaktivní-porucha-sdružená-s-mentální-retardací-a-stereotypními-pohyby

[online]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogický_lexikon/A/Autismus%3A__Poruchy_autistického_spektra#Popis_jednotliv.c3.bdch_diagn.c3.b3z_z_okruhu_poruch_autistick.c3.a9ho_spektra

[online][cit. 2019-10-05]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zobcová_flétna

Autismus | Moje zdraví. Moje zdraví - péče o psychickou i fyzickou pohodu [online]. Copyright © 2001 [cit. 14.11.2020]. Dostupné z: https://www.mojezdravi.cz/nemoci/autismus-1883.html

Bogdashina, 2003; Hilton, 2011; Smith Myles et al., 2005, Senzorická integrace u dětí s poruchou autistického spektra | 3lobit. 3lobit - Smyslové vnímání má smysl [online] [cit. 05.10.2019]. Dostupné z: https://3lobit.cz/senzoricka-integrace-autismus/

Dechové nástroje dřevěné - Obory | ZUŠ Broumov. [online]. Copyright ©2020 [cit. 16.11.2020]. Dostupné z: https://www.zusbroumov.cz/cs/obory/dechove-nastroje-drevene

Dechové nástroje dřevěné - Obory | ZUŠ Broumov. [online]. Copyright ©2020 [cit. 16.11.2020]. Dostupné z: https://www.zusbroumov.cz/cs/obory/dechove-nastroje-drevene

Díl 1. - Dřevěné dechové nástroje starověku | Cyklus historie dechových nástrojů | Oprava dechových hudebních nástrojů. 2013 Opravy a prodej dechových hudebních nástrojů | Music Němeček [online]. Copyright © 2020 Petr Němeček, [cit. 16.11.2020]. Dostupné z: https://www.music-nemecek.cz/zajimavosti-a-aktuality?id=25019&action=detail&oid=3400302&nid=9688

Disonance – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Disonance

echolalie - ABZ.cz: slovník cizích slov. ABZ.cz: slovník cizích slov - online hledání [online]. Copyright © [cit. 16.11.2020]. Dostupné z: https://slovnik-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/echolalie

Extended technique | Recorder Home Page. Recorder Home Page | Compiled by Nicholas S Lander [online]. Dostupné z: https://www.recorderhomepage.net/technique/extended-technique/

Flanderkova, Tatiana. 2008. Léčení hudbou. [online][cit. 2019-08-26] Dostupné z: http://terapie.as4u.cz/cs/alternativni-terapie/terapie-pomoci-smyslu/muzikoterapie/leceni-hudbou/

Flutter tongue | Flutecolors - extended techniques for flute. Flute Colors - Extended techniques for flute [online]. Dostupné z: https://www.flutecolors.com/techniques/flatterzunge/

Holzer, Lubomír, Sywala, Dan. 2017. Hudební psychologie - 20. díl- Autismus a hudba. Hudební terapie jako pomoc v komunikaci - muzikus.cz. [online] [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: http://www.muzikus.cz/pro-muzikanty-serialy/Hudebni-psychologie-20-dil-Autismus-a-hudba-Hudebni-terapie-jako-pomoc-v-komunikaci~16~brezen~2017/

Home. Copyright 2017 Léčivé nástroje. Všechna práva vyhrazena. [online] [cit. 05.10.2019]. Dostupné z: https://www.lecive-nastroje.cz/cs/

https://susannefroehlichrecorder.wordpress.com/2018/03/29/the-techniques-of-recorder-playing-teaser/

Hučín, Jakub podle Šimanovský, Zdeněk. Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi. Vyd. 4. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-928-6. [online] [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: http://jakub.hucin.cz/hudba.html

Hudba jako lék na alzheimera | Psychologie.cz. Homepage | Psychologie.cz [online]. Copyright © Copyright Mindlab s.r.o. [cit. 28.11.2020]. Dostupné z: https://psychologie.cz/hudba-jako-lek-na-alzheimera/

Informace o PAS – KŘESADLO HK – Centrum pomoci lidem s PAS, z. ú.. KŘESADLO HK – Centrum pomoci lidem s PAS, z. ú. – Nevládní nezisková organizace pomáhající lidem s poruchou autistického spektra a jejich rodinám [online]. Copyright © 2012 [cit. 26.11.2020]. Dostupné z: https://www.kresadlohk.cz/o-nas-2/informace-o-pas/

Intro to CONTEMPORARY / EXTENDED TECHNIQUES for recorder! | Team Recorder - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2020 Google LLC [cit. 17.11.2020]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=meaESDXNmm0

Jiráková, Pavlína. 2014. Autismus - Alfabet. Informační portál pro pečující - Alfabet [online] [cit. 05.10.2019]. Dostupné z: https://www.alfabet.cz/vyvojova-vada-u-ditete/typy-zdravotniho-postizeni/autismus/

Lipský, Matěj. 2003 Hudba jako lék - Novinky.cz. [online] [cit. 2019-10-05] Dostupné z: https://www.novinky.cz/zena/styl/clanek/hudba-jako-lek-40053895

Motivace, motivování a motivační teorie - ManagementMania.com. [online]. Copyright © 2011 [cit. 26.11.2020]. Dostupné z: https://managementmania.com/cs/motivace-a-motivovani

Mozartova hudba jako lék na předpis? | Doktorka.cz. [online]. Copyright © 1999 [cit. 28.11.2020]. Dostupné z: https://zdravi.doktorka.cz/mozartova-hudba-jako-lek

Neuvedeno. [online] [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: http://flauto-dolce.wz.cz/historie.htm#2

Popis poruch autistického spektra - DIGIFOLIO. Domů - DIGIFOLIO [online]. Dostupné z: https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=12736

Prohlížeč | MKN-10 klasifikace. Prohlížeč | MKN-10 klasifikace [online]. Dostupné z: https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F84.5

Psychologie barev – jak nás barvy ovlivňují?. Zdravota.cz – Vše o zdraví a o životním stylu na jednom místě [online]. Dostupné z: https://zdravota.flox.cz/n/psychologie-barev-jak-nas-barvy-ovlivnuji

seberealizace - ABZ.cz: slovník cizích slov. ABZ.cz: slovník cizích slov - online hledání [online]. Copyright © [cit. 26.11.2020]. Dostupné z: https://slovnik-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/seberealizace

School Press Club - školní noviny snadno a rychle. School Press Club - školní noviny snadno a rychle [online]. Copyright © 2013 [cit. 16.11.2020]. Dostupné z: https://www.schoolpressclub.com/clanky/6351-zobcova-fletna

Specifika práce s dětmi s autismem - metodické postupy - DIGIFOLIO. Domů - DIGIFOLIO [online] [cit. 05.10.2019]. Dostupné z: https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=12500

Šolar Ondřej. 2009. Muzikoterapie – relaxace, kreativita a emocionalita hudby.[online] [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: https://www.zkola.cz/sofia/pedagogove/spolvedy/metodickematerialy/Stranky/Muzikoterapie-–-relaxace,-kreativita-a-emocionalita-hudby.aspx

Vliv hudby na lidské zdraví I: Co říkají o hudbě náboženství a myslitelé | Za hranice vědy | Názory a publicistika | Zpravodajství. Epoch Times - nezávislé celosvětové zpravodajství [online]. Copyright © 2019, Epoch Times. [cit. 26.11.2020]. Dostupné z: https://www.epochtimes.cz/2014042322039/Vliv-hudby-na-lidske-zdravi-I-Co-rikaji-o-hudbe-nabozenstvi-a-myslitele.html

ÚZIS ČR | Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, Atypický autismus [online] [cit. 05.10.2019]. Dostupné z: https://www.uzis.cz/cz/mkn/F80-F89.html

ZA SKLEM o.s.. Domů - ZA SKLEM o.s. [online]. Dostupné z: https://zasklem.com/zlin/vzdelavani/osveta/

Zobcová flétna - cswiki.cz. Vítejte ve - cswiki.cz [online]. Copyright © cswiki.cz 2020 [cit. 16.11.2020]. Dostupné z: https://www.cswiki.cz/wiki/Zobcová_flétna

Zobcová flétna – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zobcová_flétna

Zobcové flétny :: Pavel Číp & synové. Vítejte na stránkách naší rodinné dílny! [online]. Dostupné z: https://www.histnastroje.cz/zobcove-fletny/

Anotace

Jméno a příjmení:	Barbora Hrabčíková
Katedra nebo ústav:	Ústav speciálně-pedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Zdeňka Polínková
Rok obhajoby:	2021

Název závěrečné práce:	Zobcová flétna jako motivace k posilování sociálních dovedností u dětí s pas
Název závěrečné práce v angličtině:	The recorder as a motivation for strenghtening social skills of children with the autism spectre dissorder
Anotace závěrečné práce:	Bakalářská práce se zabývá dětmi s poruchou autistického spektra a zobcovou flétnou jako motivace k posilování sociálních dovedností. Cílem této kvalifikační práce je možnost uplatnění zobcové flétny v oblasti speciální pedagogiky. V praktické části byla použita metoda kvantitativního výzkumu. Zde byla zjišťována četnost očního kontaktu, dále účinky jednotlivých zvuků zobcové flétny na jednotlivé sociální oblasti, jako je např. oční kontakt, proxemika atd. u dětí s poruchou autistického spektra anebo zda byli schopni vyzkoušet si zahrát na zobcovou flétnu.
Klíčová slova:	Poruchy autistického spektra – Motivace – Zobcová flétna
Anotace v angličtině:	This bacherol thesis deals with children with autism spectrum disorders and recorder as motivation for strengthening social skills. The goal of this thesis is possibility of use of the recorder in special pedagogy. In practical part has been used method of quantitative research. There are detected counts of eye contact, effects of different sounds of recorder in individual social areas, for example eye contact, proxemics

	etc. on children with autism spectrum disorders or if they were able to try to play the recorder.
Klíčová slova v angličtině:	Autism spectre disorders – Motivation – Recorder
Přílohy vázané v práci:	Bez příloh
Rozsah práce:	75 stran
Jazyk práce:	Čeština